

**DEMOGRAFİK VE ÇEVRESEL DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK:
BANKA ÇALIŞANLARI ÖRNEĞİ**

Melike PAYVEREN

**Yüksek Lisans Tezi
İşletme Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Atılhan NAKTİYOK
2022
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI**

Melike PAYVEREN

**DEMOGRAFİK VE ÇEVRESEL DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK: BANKA ÇALIŞANLARI
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Atılhan NAKTİYOK**

ERZURUM – 2022

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

*Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “**DEMOGRAFİK VE ÇEVRESEL DEĞİŞKENLER AÇISINDAN ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK: BANKA ÇALIŞANLARI ÖRNEĞİ**” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.*

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

12/12/2022

Aslı Islak İmzalıdır

Melike PAYVEREN

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Atilla Nalkışık danışmanlığında, Melike Payaen tarafından hazırlanan bu çalışma 12 / 12 / 2022 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. İslam Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. U. Kaset Timurçulu İmza Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Atilla Nalkışık İmza Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Ü. Ferhat Kılıç İmza Aslı Islak İmzalıdır

Aslı ıslak imzalıdır
Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR DİZİNİ	V
ŞEKİLLER DİZİNİ	VI
TABLOLAR DİZİNİ	VII
ÖNSÖZ.....	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. CİNSİYETÇİLİK.....	5
1.1.1. Cinsiyetçilik Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	5
1.1.2. Cinsiyetçiliğin Kapsamı	5
1.2. TOPLUMSAL CİNSİYETÇİLİK	7
1.2.1. Toplumsal Cinsiyetçilik Kavramı ve Tarihsel Gelişimi.....	7
1.2.2. Toplumsal Cinsiyetçiliğin Kapsamı	8
1.3. ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK.....	10
1.3.1. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kavramı ve Kapsamı	11
1.3.2. Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Boyutları	15
1.3.2.1. Düşmanca Cinsiyetçilik	17
1.3.2.1.1. Baskıcı Ataerkillik	18
1.3.2.1.2. Rekabetçi Cinsiyetler Arası Farklılaştırma.....	18
1.3.2.1.3. Düşmanca Heteroseksüellik.....	19
1.3.2.2. Korumacı Cinsiyetçilik.....	20
1.3.2.2.1. Korumacı Ataerkillik	22
1.3.2.2.2. Tamamlayıcı Cinsiyetler Arası Farklılaştırma.....	22
1.3.2.1.3. Korumacı Heteroseksüellik.....	23
1.4. ÇALIŞMA ORTAMINDA KADINLARIN KARŞILAŞTIKLARI ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK	24
1.4.1. İş Dünyasında Kadınların Yaşadıkları Sorunlar.....	24

1.4.2. Sosyal Rol Teorisi	28
1.4.3. Cam Tavan	29
1.4.4. Narsisizm.....	30
1.4.5. Sosyal Üstünlük Teorisi	31
1.4.6. Feminizm.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

DEMOGRAFİK VE ÇEVRESEL ÖZELLİKLER AÇISINDAN BANKA ÇALIŞANLARININ ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK ALGISI

2.1. ARAŞTIRMANIN NİTELİĞİ	33
2.1.1. Araştırmanın Amaç ve Önemi.....	33
2.1.2. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları.....	34
2.1.3. Araştırmanın Hipotezleri.....	35
2.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	42
2.2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	42
2.2.2. Veri Toplama Araç ve Teknikleri	43
2.3. ANALİZ VE BULGULAR.....	44
2.3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	45
2.3.2. Ölçek Güvenirliğinin ve Geçerliliğinin İncelenmesi.....	47
2.3.3. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Analiz Sonuçları	52
SONUÇ ve TARTIŞMA	59
KAYNAKLAR	65
EKLER.....	73
ÖZGEÇMİŞ.....	76

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DEMOGRAFİK VE ÇEVRESEL DEĞİŞKENLER AÇISINDAN ÇELİŞİK
DUYGULU CİNSİYETÇİLİK: BANKA ÇALIŞANLARI ÖRNEĞİ

Melike PAYVEREN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Atılhan NAKTİYOK

2022, 76 sayfa

Jüri: Prof. Dr. Atılhan NAKTİYOK

.....

.....

Bu tez çalışmasının temel amacı Erzurum ilinde bulunan kamu ve özel bankalarda görev yapan erkek ve kadın çalışanların çelişik duygulu cinsiyetçilik algıları ile demografik özellikler arasındaki ilişki hakkında bilgi edinmektir. Ayrıca çelişik duygulu cinsiyetçiliğin alt boyutlarını oluşturan düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik demografik farklılıklar açısından incelenmiştir. Bu çalışma kavramsal çerçeve ve ampirik çalışma olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Kavramsal çerçeve kısmında literatür araştırması yapılarak cinsiyetçilik, toplumsal cinsiyetçilik, çelişik duygulu cinsiyetçilik açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ampirik kısmında, Erzurum il merkezinde görev yapan 303 özel ve kamu banka çalışanına anket uygulanmıştır. Anketteki ifadeler çelişik duygulu cinsiyetçiliğe uygun hazırlanmıştır. Anket formunda düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliği ölçen 11 er ifade ve demografik özellikleri belirlemeye yönelik 6 soru yer almaktadır.

Sonuç olarak; çelişik duygulu cinsiyetçilik demografik özelliklerin bir kısmı ile bağlantı bulunurken bir kısmı ile bağlantı bulunamamıştır. Genel olarak cinsiyete göre değerlendirildiğinde, kadın çalışanların korumacı cinsiyetçiliğe daha ılımlı yaklaştığı ve düşmanca cinsiyetçiliğe karşı olumsuz tutum ve davranış sergiledikleri gözlemlenmiştir. Erkek çalışanların ise düşmanca cinsiyetçi tutum ve davranışları benimsedikleri fakat korumacı cinsiyetçiliğe karşı ılımlı oldukları gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Düşmanca Cinsiyetçilik, Korumacı Cinsiyetçilik

ABSTRACT**MASTER THESIS****DEMOGRAFİK VE ÇEVRESEL DEĞİŞKENLER AÇISINDAN ÇELİŞİK
DUYGULU CİNSİYETÇİLİK: BANKA ÇALIŞANLARI ÖRNEĞİ****Melike PAYVEREN****Advisor: Prof. Dr. Atılhan NAKTİYOK****2022, 76 Pages****Jury: Prof. Dr. Atılhan NAKTİYOK**.....
.....

The main purpose of this dissertation, who worked in public and private banks in the Erzurum with sexism in contradictory emotional about the relationship between demographic characteristics of male and female employees to learn. In addition to that, it is aimed to conduct a separate demographic examination of hostile sexism and protectionist sexism, which constitute subdivisions of contradictory emotional sexism. This study consists of two parts, conceptual framework and application. Sexism, social sexism by conducting literature research in the conceptual framework section, contradictory emotional sexism has been tried to be explained.

In the application part of the study, a questionnaire was applied to 303 private and public bank employees in the Erzurum. The survey questions have been prepared in accordance with contradictory emotional sexism. It consists of a total of 37 questions, including 11 questions about hostile sexism and 11 questions about protectionist sexism, 22 questions and 6 questions about demographic characteristics. Then it was analyzed by statistical methods suitable for the research questionnaire.

As a result, while a connection was found with a certain part of the demographic characteristics with contradictory emotional sexism, a connection was not found with a certain part of them. In general, when demographic characteristics are evaluated according to gender, it has been observed that female employees approach protectionist sexism more moderately and exhibit negative attitudes and behaviors towards hostile sexism. It has been observed that male employees adopt hostile sexist attitudes and behaviors, but they are moderate against protectionist sexism.

Keywords: Ambivalent Sexism, Protectionist Sexism, Hostile Sexism

KISALTMALAR DİZİNİ

ÇDC	: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik
ÇDCÖ	: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği
DC	: Düşmanca Cinsiyetçilik
KC	: Korumacı Cinsiyetçilik

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Cinsiyetçilik Evreleri	10
Şekil 2. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik	24
Şekil 3. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	51

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı.....	45
Tablo 2. Katılımcıların Yaş Dağılımı.....	45
Tablo 3. Katılımcıların Öğrenim Durumu.....	46
Tablo 4. Katılımcıların Medeni Durumu.....	46
Tablo 5. Katılımcıların Eş Eğitim Düzeyi.....	46
Tablo 6. Katılımcıların Eş Çalışma Durumu.....	47
Tablo 7. KMO ve Bartlett Test Sonuçları	48
Tablo 8. Faktör Analizi Sonuçları	49
Tablo 9. ÇDCÖ'nün Güvenirlik Analiz Sonuçları	50
Tablo 10. Ölçek Maddeleri Çıkarıldıktan Sonra Elde Edilen Cronbach Alpha Değerleri.....	50
Tablo 11. Ölçek Maddelerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	52
Tablo 12. DC ve KC Boyutları İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri	53
Tablo 13. DC ve KC Skor Değerlerinin Normallik Test Sonuçları	53
Tablo 14. Düşmanca Cinsiyetçilik ve Korumacı Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Cinsiyete Göre Değişiminin İncelenmesi.....	53
Tablo 15. Düşmanca Cinsiyetçilik ve Korumacı Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Yaş Gruplarına Göre Değişiminin İncelenmesi	54
Tablo 16. Düşmanca Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Yaş Gruplarına Göre Değişiminin Çoklu Karşılaştırma Testi İle İncelenmesi	54
Tablo 17. Düşmanca Cinsiyetçilik ve Korumacı Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Öğrenim Durumu Gruplarına Göre Değişiminin İncelenmesi.....	55
Tablo 18. Düşmanca Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Öğrenim Durumu Gruplarına Göre Değişiminin Çoklu Karşılaştırma Testi İle İncelenmesi	56
Tablo 19. Düşmanca Cinsiyetçilik ve Korumacı Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Medeni Duruma Göre Değişiminin İncelenmesi	56
Tablo 20. Düşmanca Cinsiyetçilik ve Korumacı Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Eş Eğitim Düzeyine Göre Değişiminin İncelenmesi.....	57

Tablo 21. Düşmanca Cinsiyetçilik ve Korumacı Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Eş Eğitim Düzeyine Göre Değişiminin Çoklu Karşılaştırma Testi İle İncelenmesi.....	58
Tablo 22. Düşmanca Cinsiyetçilik ve Korumacı Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Eş Çalışma Durumuna Göre Değişiminin İncelenmesi.....	58

ÖNSÖZ

Tez olarak sunmuş olduğum bu çalışma Prof. Dr. Atılhan NAKTİYOK'un yöneticiliğinde, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalında gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, çok değerli bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam değerli zamanını ayırıp bana sabırla ve büyük bir ilgiyle faydalı olabilmek için elinden gelenin fazlasını sunan, bir problemle karşı karşıya kaldığım da yanına çekinmeden gidebildiğim, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen ve gelecekteki mesleki hayatımda da bana verdiği değerli bilgilerden faydalanacağımı düşündüğüm kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Atılhan NAKTİYOK hocama teşekkürü bir borç bilirim. Dr. Öğr. Üyesi Ülke Hilal ÇELİK hocama da bana inanıp destek olduğu için sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca tez yazmam da bana destek olan Semih GEÇTEN, Meryem PAYVEREN ve Recai PAYVEREN de çok teşekkür ederim.

Erzurum – 2022

Melike PAYVEREN

GİRİŞ

Gündelik yaşamda insanlar birçok uyarıcıyla karşılaşmaktadırlar. Bu uyarıcıların tümünü algılamak neredeyse imkansızdır. Bu nedenle insanlar toplum tarafından genel kabul görmüş kalıp yargıları kullanmayı tercih etmektedirler. Kalıp yargılar, insanların dünyayı anlamlaştırmalarına, diğer insanlar hakkında daha seri çıkarımlarda bulunmalarına yardım etmektedir. Takınılan bu kalıp yargıların her zaman her insan için doğru olmayacağı aşîkardır. Her kadın hassas olamayacağı gibi her erkek de güçlü olamaz. Bu yargısal davranışlar bir grubun yanlış tanımlanmasına neden olabileceği gibi cinsiyetler arasındaki ilişkilerde de yanlış tanımlamalara sebep olmaktadır. Toplumda ve örgüt kültürlerinde kalıplaşmış olan bazı yanlış kalıp yargılar cinsiyetler arasında eşitsizliklere, ayrımcılığa ve şiddete neden olabilmektedir. Cinsiyetçi kalıp yargılar yanlış tanımlanmasıyla kalmamakta, kadın ve erkek bireylerin davranışlarını yönlendirmekte ve onları belirli rollere sokmaktadır (Ok, 2015: 1). Bireyler fazla çaba harcamadan kalıp yargılar ile hızlı kararlar alabilmektedir. Olumlu olan kalıp yargılar genellikle grup ilişkilerinde kullanılırken olumsuz olan kalıp yargılar dış dünyadan (farklı cinsiyet, farklı din, dil, ırka sahip kişiler gibi) insanlara karşı tutumları göstermektedir (Özbaş, 2020: 2).

Cinsiyetler arasındaki biyolojik farklılıklar sonucunda yapılan ayrımcılık ve eşitsizlikler cinsiyetçilik kavramını meydana getirmektedir. Cinsiyetçilik olgusu denildiğinde daha çok kadınlara yapılan haksızlık ve ayrımcılıklar akla gelmektedir. Kavram erkeklerin yapıları gereği daha güçlü, kadınların zayıf olduğu bu nedenle erkek hegemonyasının varlığının meşru olarak görülmesi şeklinde açıklanmaktadır (Cowie, Greaves ve Sibley, 2019: 89). Bu düşünce kalıpları kadın bireylere karşı önyargı, eşitsizlik ve kısıtlamalara neden olmaktadır. Biyolojik olarak farklı cinsiyetlerin meydana getirdiği önyargı kalıplarının cinsiyetçiliği, cinsiyetçilik sonucu oluşan olumsuz tutum ve davranışların sosyal ve iş hayatına yansması ise toplumsal cinsiyetçiliği meydana getirmektedir (Hellmer, Stenson ve Jylhä, 2018: 30). Toplumsal cinsiyetçiliğin bireyler üzerinde oluşturduğu kalıplaşmış rollerin değiştirilmesi oldukça zordur. Bu nedenle kadınlar toplum baskısından kaçmak için kendilerine atfedilen rolleri kabullenme eğilimi göstermektedir (Zengin, 2019: 59).

Glick ve Fiske'nin 1996'da ortaya attıkları Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik (ÇDC) kuramına kadar cinsiyetçilik tek taraflı (olumsuz) algılanmaktaydı. ÇDC kuramına göre

bu cinsiyetçi tutumlar tek taraflı (olumsuz) değildir. Kadınlara yönelik olumlu cinsiyetçilikte vardır. Bu olumlu – olumsuz tutum ve davranışların bir arada bulunması durumu çelişik hale getirmektedir (Çamaş ve Meşe,2016: 64).

Tüm kadın ve erkek ilişkilerinde ortak özellikler ve evrensel farklılıklar bulunmaktadır. Ataerkillik, cinsiyetler arası farklılaşma ve heteroseksüellik kavramları yapısal ortak özellikleri kapsamaktadır. Glick ve Fiske (1996), düşmanca ve korumacı cinsiyetçilikte bu özelliklerin her birinin ayrı ayrı sonuçları olduğunu iddia etmektedirler (Eniç, 2015: 3). Bu karmaşık tutum ve davranışlara daha çok kadın bireylerin maruz kaldığı yapılan çalışmalarda kanıtlanmaktadır. Olumsuz olan tutum ve davranışlar düşmanca, olumlu olan tutum ve davranışlar korumacı cinsiyetçilik olarak tanımlanmaktadır. Bazı çalışmalarda düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik faktörleri arasında anlamlı doğrusal bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu durumda düşmanca cinsiyetçilik puanlarında artış oldukça korumacı cinsiyetçilik puanlarında da artış olacağı gözlemlenmektedir (Ayan, 2014: 155). Perspektif alma (yani, başka bir kişinin bakış açısını benimseme yeteneği), önyargı karşıtı tutum ve davranışların geliştirilmesinde de önemli bir süreç olabilir. Daha önce bahsedilen aynı müdahalede, ırkçı tutumları ele almak için perspektif almanın daha düşük genelleştirilmiş önyargıyı öngörmede psikolojik esnekliği desteklediği de gösterilmiştir. Perspektif alma kabiliyeti yüksek insanların cinsiyetçiliği desteklemeyen tutum ve davranışlarda olduğu, bireylerin eşitlikçi bir toplumda var olmaları gerektiğini savunması yapılan çalışmalarca kanıtlanmıştır (Davis , Krafft , Hicks ve Levin, 2021:2).

Düşmanca cinsiyetçilik açık bir şekilde yapılmasına karşın korumacı cinsiyetçilik üstü kapalı şekilde yapılmaktadır. Bu nedenle Glick ve Fiske yaptıkları araştırmalar sonucunda düşmanca cinsiyetçilik davranışlarının korumacı cinsiyetçilik davranışlarından daha az tehlikeli olduğunu bulgulamışlardır (Etchezahar ve Ungaretti, 2013: 89). Her iki cinsiyetçilik olgusu da karşı cinse zarar vermektedir. Fakat kadın bireyler korumacı cinsiyetçiliğin verdiği zararın farkında değildirler. Korumacı cinsiyetçilik, kadınların duygusal ve savunmasız olmalarından kaynaklı korunmaları gerektiğini düşünmesi olumlu tutum ve davranışlara neden olmasına karşın içinde olumsuz kalıp yargılar barındırmaktadır. Korumacı cinsiyetçiliği benimseyen kadınlar, gelenekselleşmiş cinsiyet rollerine uyma konusunda daha olumlu, erkek bireylerin kadınlardan daha iyi lider olabileceği düşüncesine yatkın olmaktadır (Murphy, Sutton,

Douglas, McClellan, 2011: 812). Korumacı cinsiyetçilik mevcut düzeni meşrulaştırmaya çalışan erkek bireyleri destekleyen kadınların, var olan eşitsizliklere karşı kendilerini daha iyi hissetmelerine neden olmaktadır (Işık, 2008: 49).

Yapılan çalışmalar neticesinde Türk toplumunda korumacı cinsiyetçiliğe karşı daha olumlu bakılması, düşmanca cinsiyetçiliğe kadın bireylerin daha olumsuz bakması gibi durumlar, korumacı cinsiyetçiliğin cinsiyetçilik olarak algılanmadığının göstergesi olabilir. Kadın bireylerin çalışma ortamında haksız rekabete maruz kalmaları, yükselememeleri veya liderlik gibi pozisyonda daha az bulunmaları cinsiyetçiliğin sosyal hayatta olduğu kadar iş hayatında da ne kadar önemli olduğunun büyük göstergesidir (Salman, 2007: 22). Dünya genelinde yapılan bazı çalışmalarda ise düşmanca cinsiyetçiliğe erkek bireyler kadar kadın bireylerinde destek çıktığı görülmektedir. Erkek bireylerin kadınlara karşı oluşturabilecekleri tehdidi daha az fark etmeleri neticesinde daha fazla düşmanca tavır gösterdikleri ve daha az yardımsever tutum ve davranışları benimsediği görülmektedir (Ka'nta's ve Kovacs, 2022: 1).

Bu çalışmanın temel amacı Erzurum ilinde bulunan kamu ve özel bankalarda çalışanların, çelişik duygulu cinsiyetçiliğin alt boyutları olan korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğe çalıştıkları ortamda ne derece maruz kaldıkları anlamlandırmak ve analiz etmektir. Bu analizler yapılırken bireylerin cinsiyetleri, eğitim düzeyleri, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri ortam gibi demografik özelliklerde göz önüne alınarak yorumlamalar yapılmaya çalışılmaktadır. Çalışma iki kısımdan oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci kısmında cinsiyetçilik, toplumsal cinsiyetçilik ve bunlara bağlı ortaya çıkan çelişik duygulu cinsiyetçilik hakkında literatür taraması yapılmıştır. İlk olarak cinsiyetçiliğin tanımı, nasıl ortaya çıktığı, cinsiyetçiliğin kapsamı gibi konular ele alınmıştır. Ardından cinsiyetçiliğe bağlı ortaya çıkan toplumsal cinsiyetçiliğin tanımı, tarihsel gelişimi ve toplumsal cinsiyetçiliğin kapsamından bahsedilmiştir. Son olarak da çelişik duygulu cinsiyetçiliğin tanımı, tarihsel gelişimi, çelişik duygulu cinsiyetçiliğin alt boyutları olan korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin tanımlamaları yapılmıştır. Korumacı cinsiyetçiliğe ait heteroseksüel yakınlık, korumacı ataerkillik ve cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma ayrıntılı olarak araştırılmıştır. Düşmanca cinsiyetçiliğin ait baskıcı ataerkillik, düşmanca heteroseksüellik, rekabetçi cinsiyetler arası farklılaştırma incelenmiştir. Son olarak da kadın bireylerin iş hayatlarında yaşadıkları cinsiyetçiliği

açıklamak amaçlı, sosyal rol teorisi, cam tavan, narsizm, sosyal üstünlük teorisi, feminizm gibi ideolojiler ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci kısmında Erzurum ilinde bulunan kamu ve özel bankalarda çalışanların çelişik duygulu cinsiyetçiliğe olan tutum ve davranışlarını anlamlandırmak amaçlı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada korumacı cinsiyetçilik ve düşmanca cinsiyetçilik ayrı ayrı değerlendirilmiş ve her ikisi de çalışanların demografik özellikleri açısından değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. CİNSİYETÇİLİK

Çalışmanın bu kısmında cinsiyetçilik kavramı ve tarihsel gelişimi ve cinsiyetçiliğin kapsamı ele alınacaktır

1.1.1. Cinsiyetçilik Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Cinsiyetçilik, bir cinsiyetin diğer cinsiyetten üstün konumda olduğunu savunan ideolojidir. Cinsiyetçilik, cinsiyetler arasındaki eşitsizliklerin toplumda meşrulaştırılmış halidir (Aktan ve Asker, 2020: 638).

Cinsiyet, kökleri 14 yüzyıla dayanan ve akademik literatürde 20 yüzyıldan bu yana popüleritesi artan bir kavramdır. Cinsiyet kavramı geçmişten günümüze fiziksel olarak kategorize edilmiş olsa da son yıllarda yapılan çalışmalarda cinsiyet kavramının sosyal, psikolojik, politik ve ekonomik birçok etkisinin olduğu gözlemlenmektedir. Cinsiyet kavramı, sosyal normların oluşturduğu sosyal bir kategorizasyon olarak karşımıza çıkmaktadır (Özbaş, 2020: 3). İnsanlığın başlangıcında beri insanlara atfedilen birtakım roller bulunmaktadır. Bu durum doğduğumuz günden itibaren farklı cinsiyetçi tanımların bünyesindeki rolleri oynamamıza neden olmaktadır.. Cinsiyetlere atfedilen bu roller ayrımcılık, haksızlık ve kalıp yargılar oluşmasına zemin hazırlanmaktadır. Örneğin Yaradılışları gereği erkek bireylerin kadınlardan daha güçlü olması, kadın bireylerin ezilmesine ve daha aşağı bir tabakada görülmesine neden olmaktadır Bu basmakalıp yargılar sonucunda erkek ve kadın bireyler karşılıklı olarak toplumun oluşturduğu rolleri oynayarak, karşı cinsten beklentilerini bu doğrultuda belirlemektedirler (Danış, Erkoç, Çınar ve Usta, 2020: 140).

1.1.2. Cinsiyetçiliğin Kapsamı

Toplumda cinsiyet ayrımı yapılırken fiziksel farklılıklara bakılmaktadır. Bu fiziksel bakış açısı içinde bulunan kültürden etkilenmektedir. Bu durum toplumsal cinsiyet kavramının sosyal ve kültürel alanda incelenmesine ışık tutmakta ve kadın ve

erkek cinsiyetlerine yüklenen anlamlar toplumsal cinsiyet tecrübelerinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır (Yağmurcu, 2015: 1). Yapılan birçok çalışma da ırkçılık ve cinsiyetçilik arasında bir bağlantı bulunduğu öne sürülmektedir. Her iki kavramın açıkça önyargıyı kendi bünyelerinde gösterdiği ve bu durumun sosyal normlar bağlamında kabul edilmesine olanak sağlandığı savunulmaktadır. Kazanılmamış erkek gücünün ve ayrıcalığının bir sonucu olarak cinsiyetçiliğin meydana geldiği söylenmektedir (Gluck, Heesacker ve Dorothy Choi, 2019: 3).

Cinsiyetler arasında dünya genelinde dezavantajlı gruplar denildiğinde akla gelen ilk kadınların olması cinsiyetçiliğin evrensel olduğunu gözler önüne sermektedir. İnsanlığın geçmişten günümüze gelişiminde kadınlara yapılan eşitsizliklerin önemli bir etkisi olduğu dile getirilmektedir. Erkek egemenliğinin oluşturduğu ayrımcı tutum ve davranışlar neticesinde başarılı olmasına rağmen geri plana atılan birçok kadının varlığından söz etmek mümkündür. İnsani Gelişim Raporu'na göre geçmişte kadınlara yönelik yapılan önyargının günümüze nazaran daha az olduğu sayısal verilerce kanıtlanmıştır (Cengiz ve Özdemir, 2020: 2124). Günümüz de cinsiyetçiliğin farklı bir boyutta sergilendiği var olan cinsiyetçiliğin modernleştirildiği savunulmaktadır. Daha çok modern yaşamın getirdiği bilinçlilikle birlikte birçok erkek bireyin kadınlara yönelik cinsiyetçi ayrımcılığı özel alanında tuttuğu ve çevreye karşı bu tutum ve davranışları sergilemekte geri planda durduğu yapılan araştırmalarca desteklenmektedir (Sánchez, Ramiro, Bermúdez ve Buela-Casal, 2018: 247).

Cinsiyetçilik ideolojisi, erkeklerin ve kadınların doğal olarak farklı olduğunu ve bu nedenle cinsiyete özgü rollere ve sosyal normlara uygun davranışlar sergilemesi gerektiği inanişından kaynaklanmaktadır. Bu inaniş şekilleri, kadınların içsel olarak erkeklerden daha az yetkin ve kadın düşmanı görüşleri hak ettikleri düşüncesini içermektedir. Bu durum dünyadaki cinsiyet eşitsizliklerini ve adaletsizliklerini her yerde haklı çıkaran ve sürdüren inançlar kalıbıdır (Hellmer, Stenson, Jylha, 2018: 12). Geleneksel cinsiyetçi rol kapsamında kadın ve erkeklere yüklenen rollerin biyolojik ve sosyal boyutlarda farklılaştırılması ve bu farklılıkların abartılması neticesinde yüklenen rollerin dışında hareket eden bireyler dışlanmaya maruz kalmaktadır (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 2).

Terman ve arkadaşların araştırmalarından önce toplumda erkek bireylerin zekasal olarak kadından daha üstün olduğu varsayılmaktaydı. Terman ve arkadaşlarının geniş kapsamlı yapmış olduğu araştırmalar sonunda böyle bir durumun var olmayacağı zekâ olarak kadın ve erkek bireylerin eşit durumda olduğu gözler önüne serilmiştir. Bu durum geçmişte yapılan kadın cinsiyetine karşı rekabette haksızlığı ve ön yargıyı göstermektedir. Sonraki birçok ampirik çalışma, davranış ve kişilikteki cinsiyet farklılıklarını tanımlamaya ve ölçmeye yönelmiştir. Literatürün kapsamlı çalışmaları, ‘kızlar erkeklerden daha sosyaldır’ veya ‘erkekler bilişsel görevlerde daha iyidir’ gibi mevcut cinsiyet farklılıklarına ilişkin inançların çoğunun ampirik araştırmalarla desteklenmediği sonucuna varılmasına yol açmıştır (Lorenzi-Cioldi ve Kulich, 2015:694).

1.2. TOPLUMSAL CİNSİYETÇİLİK

Çalışmanın bu kısmında toplumsal cinsiyetçilik kavramı ve tarihsel gelişimi ve toplumsal cinsiyetçiliğin kapsamı ele alınacaktır.

1.2.1. Toplumsal Cinsiyetçilik Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Toplumsal cinsiyet; kişilerin cinsiyet (kadın-erkek) kimliğine bağlı olarak oluşturulan ve sosyal durumunu ifade eden sosyolojik bir kavramdır. Toplumsal cinsiyette erkek ve kadınlar arasındaki psikolojik, kültürel ve sosyal alanlardaki farklar dikkate alınmaktadır. Bu farklılıklar, erkek hegemonyasının olduğu bir toplumda kadın cinsiyetine karşı olumsuz tutum ve davranışlar yaratılmasına neden olabilmektedir (Ayan, 2014: 149).

Toplumsal cinsiyet kavramı ilk kez 1968’de Robert Stoller tarafından cinsiyetçiliğin fiziksel etkilerinin yanı sıra toplumsal etkilerinin de olabileceğinin öne sürülmesi ile literatüre kazandırılmıştır. Geçmişten günümüze kadar cinsiyet yapısının yaşanılan yerin kültüründen, dininden kısacası sosyal yapısından etkilendiği bilinmektedir. Kişiler doğar, doğdukları ülkenin dilini konuşur ve ailesinin dininden etkilenir, yaşadığı toplumun kültür yapısını benimseyerek hareket eder ve belirlenen rollere uyarak yaşamını sürdürür. Burada toplumun oluşturduğu kalıplaşmış cinsiyetçilik

devreye girmektedir. Her birey kendine biçilmiş olan rollere bürünerek yaşamını sürdürdüğü müddetçe toplumdan soyutlanmayacağı görülmektedir (Aygül, 2015: 1). Bir anlamda “kadın” toplumsal cinsiyet kavramında bir bütünü temsil etmemekte ve alt kategorilerde değerlendirilmektedir (Eroğlu Şah, 2020: 37).

1.2.2. Toplumsal Cinsiyetçiliğin Kapsamı

Cinsiyet kavramı ile ilgili yapılan birçok çalışma cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki ayrım üzerinde durmaktadır. Cinsiyet kişilerin biyolojisine göre belirlenen bir durum iken, toplumsal cinsiyet kadın ve erkeklere yönelik toplumun normları ve gelenekleri doğrultusunda yüklediği anlamları ve yapılması beklenen davranışları ifade etmektedir (Eniç, 2015: 17).

Cinsiyet kavramı biyolojik olarak açıklanmasına karşın toplumsal cinsiyet kavramı biyolojik olmaktan çıkıp, toplumun sosyal kimliğinden ve kültüründen etkilenerek oluşturulan davranış biçimleri olarak tanımlanmaktadır (Danış, Erkoç, Çınar ve Usta, 2020: 139). Bu davranış biçimleri daha çok kadın bireyleri neyi yapıp yapamayacağını (kadınlar inşaatta çalışamaz, taksici olamaz, siyasetten anlamaz gibi), nasıl yapacağını, ne zaman nerede bulunması gerektiğini (gece dışarı çıkmak kadınlar için tehlikelidir gibi), bedenleriyle ilgili kararların karşı cinse bağlı olmasını (kısa, açık, dekolteli giyinmek gibi) belirleyici niteliktedirler (Eroğlu Şah, 2020: 108). Bununla birlikte, olumsuz sonuçlar yaşayan kadınların, gelecekte bu davranışı gerçekleştirme olasılıklarının daha düşük olduğu görülmektedir. Bir bireyin gelecekteki değerlendirmelerle birlikte önceki deneyimleri, yüzleşmeyi tahmin etmek için önemli olabilir. Gerçekten de, kadınların karşı çıkmaya ilişkin daha olumlu bilişsel değerlendirmeler bildirdikleri ölçüde (daha fazla kişilerarası fayda, daha az kişilerarası maliyet, daha az kaygı), cinsiyetçiliğe karşı daha çatışmacı tepkiler bildirdikleri belirlenmiştir (Good, Woodzicka, Bourne ve Moss-Racusin, 2017: 52).

Toplumsal cinsiyet ideolojisi, toplumun kabul ettiği ve her bir bireyin yerine getirmesi gereken normlar hiyerarşisi olarak tanımlanmaktadır. Toplumun belirlemiş olduğu beklentiler var olmakla birlikte bu beklentileri yerine getiren bireysel davranışlardır. Bu beklentilerin gerçekleşeceği yer ise sosyal ortamdır (Goh ve Tignor, 2020: 2). Kadın ve erkeklere atfedilen cinsiyetçi kalıp yargılar, geleneksel rollerden

etkilenmektedir. Geleneksel roller sonucu oluşan; kadın saftır, duygusaldır ve itaatkardır kalıplarına karşı erkek güçlüdür, bağımsız ve daha baskındır rolleri bireylerin kimliğini oluşturmaktadır (Mızrak ve Özerdoğan, 2014: 2). Toplumun talep ettiği normlara uygun olarak sosyal ortamda tanımlanış şekli bireylerin kimliğine eklenmektedir. Bireyin kişisel düşüncelerinden ziyade toplumun oluşturduğu düşünce kalıplarının baskın gelmesi sonucu birey toplumsal norm uygulayıcısı konumuna gelmektedir. Cinsiyetçilik kavramının sadece biyolojik olmadığı toplumsal etkilerinin de var olduğunu savunan toplumsal cinsiyet kavramında biyolojik faktörlerin göz ardı edildiği aşıkardır. Toplumsal cinsiyet biyolojik olarak yetiştirilme tarzlarının devam ettirilmesinin kavramsal yolu olması biyolojik faktörlerin toplumsal cinsiyete etkisini göstermektedir (Aygül, 2015: 6).

Toplumsal cinsiyet, bireyleri birbirinden ayırt eden önemli bir kategori olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin kadın-erkek olarak belirli sosyal rolleri öğrenmelerinde ve geliştirmelerin de toplumsal cinsiyetin önemli payı vardır. Toplumun bireyden beklentilerini bilerek ya da bilmeyerek yerine getirmesi sonucunda oluşan kalıp yargılar devamlılığını bu şekilde sürdürmektedir. Bu devamlılık en çok kalıp yargılar sonucu olumsuz davranışlara maruz kalan ve değersizleştirilen kadın bireylere zarar vermektedir (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 2).

Toplumsal cinsiyet, kişileri kadınsı ya da erkeksi gibi kalıp rollerle karakterize eden psikososyal özgünlüklerdir (Sarıhan ve Yılmaz, 2018: 93). Hayatımızın birçok yerinde; gündelik yaşamda, sokakta, iş hayatında, spor aktivitelerinde kadınlara karşı doğru olmayan ve belli kalıplara konulmuş esnetilmeyen genellemelere bağlı olarak olumsuz tutumlar ve davranışlar nedeniyle çelişik duygulu cinsiyetçilik teorisi geliştirilmiştir. Toplumsal cinsiyetçiliğin kadınlara yönelik derin çelişik durumların var olduğu ön yargı durumu yaratması çelişik duygulu cinsiyetçiliğin literatürde araştırılması gereken bir konu olduğunu gözler önüne sermektedir (Bal, Turan, 2018: 2).

Toplumsal cinsiyetçilik kavramı geçmişteki örf ve adetlerden etkilendiği gibi günümüzde giderek yaygınlaşan medya sektöründen de etkilenmektedir. Günümüzde medya, kadın bireylere yönelik cinsiyetçi kalıp yargıları içinde barındıran davranışlar sergilemektedir. Medya ürünleri doğrultusunda ataerkil toplumun kadının takındığı rollerle pekiştirildiği düşünülmektedir. Bu yönüyle medya geleneksel rollerin

evrenselleşmesine ve daha meşru hale getirilmesine yol açmaktadır (Altan Arslan ve Güz, 2018: 487).

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek bireylere sosyal ortamda bireylerin yerine getirmesini beklediği roller yüklemektedir. Çocuklara bakma, ev ile ilgilenme, duygusallık gibi roller kadın bireylere atfedilmişken, duygularını gizleme (erkek adam ağlamaz gibi), bağımsız davranma, para kazanmak gibi roller erkek bireylere atfedilmektedir. Sakallı ve Uğurlu'ya göre bireyler, toplumun içselleştirdiği olumlu ve olumsuz özelliklere sahip bu kalıp yargıların sürekliliğini sağlamışlardır. Olumlu ve olumsuz bu yargıların olumlu rolleri (ataerkil sistem) daha çok erkeklere atfedilirken olumsuz roller (ayrımcılık ve eşitsizlik) kadınlara atfedilmektedir (Mızrak ve Özerdoğan, 2014: 2).

Yapılan birçok araştırma sonucunda kadınların, düşmanca cinsiyetçiliği ayrımcılık ve önyargı olarak kabul ettikleri kültürlerde toplumsal cinsiyetçiliğin yüksek olduğu ancak korumacı cinsiyetçilik kavramına sıcak baktıkları gözlemlenmiştir (Alptekin, 2014: 206). Sosyal düzen içerisinde ataerkil yapıyı kabul etmiş ve savunmuş toplumlarda eşitlik ve özgürlük kavramlarından bahsetmekte zorlanılmaktadır (Şimşek ve Songur, 2018: 29).

Şekil 1. Cinsiyetçilik Evreleri

1.3. ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK

Çalışmanın bu kısmında çelişkili duygulu cinsiyetçilik kavramı ve tarihsel gelişimi ve çelişkili duygulu cinsiyetçiliğin kapsamı ele alınacaktır.

1.3.1. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kavramı ve Kapsamı

Çelişkili duygulu cinsiyetçilik kadın bireylere yönelik olumsuz tutum ve davranışların yanında olumlu tutum ve davranışların da var olduğunu ortaya koyan bir ideolojidir.

Çelişik duygulu cinsiyetçilik toplumsal cinsiyetçilik ideolojisini iki alt başlıkta incelemektedir. Düşmanca cinsiyetçilik; erkeğin otoritesinin ve gücünün geleneksel normlar düzeyinde kadınlara küçültücü ve basit özellikler atfederek değersizleştirme ve bir nesne olarak görmeyi içermektedir. Korumacı cinsiyetçilik ise; erkek otoritesinin ve emredici rollerin daha masum ve meşru olarak algılandığı bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Goh ve Tignor, 2020: 5). Cinsiyetçilik kavramının bu şekilde ikiye ayrılması, kadın cinsiyetine karşı basit teorik çerçevede olan düşmanca bakış açısından daha açıklayıcı olmaktadır (Işık, 2008: 7). Cinsiyetçiliğin daha önceki tanımları sadece kadınlara olan düşmanca tavırları ele alırken bu cinsiyetçilik türü kadınlara karşı yapılan korumacı cinsiyetçiliği de ele almaktadır (Göker, 2006: 19). Çelişik duygulu cinsiyetçilik denmesinin en büyük nedeni korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin aynı anda onaylanabilen yani birbiri ile ilişkili olan fakat farklı kadın alt tiplerini ele alan bir kavram olmasıdır (Turgut, 2007:2). Teoriye çelişik duygulu denmesinin en büyük nedeni ise düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik arasında davranış olarak farklılıklar olsa da ikisi arasında anlamlı bir ilişkinin var olmasıdır. Sözü edilen bu durumda korumacı cinsiyetçilik puanları yüksek olan bir bireyin düşmanca cinsiyetçilik eğiliminin de var olduğu öne sürülmektedir (Aktan ve Asker, 2020: 638). Her iki cinsiyetçilik türü de cinsiyete dayalı ayrımcılığı, hak temelli eşitliğe tercih etmektedir (Şimşek ve Songur, 2018: 29). Erkek bireyler olumlu ve olumsuz tutum ve davranışları sergilerken kendi menfaatlerini düşünmektedirler. Olumsuz tutumlarda bu açıkça belli edilirken, olumlu tutumlarda kapalı yapılmaktadır. Kapalı olumlu tutumlardan kasıt, erkeklerin kendi çıkarlarının için kadınlara korumacı ve duygusal yaklaşımları bunun sonucunda kadınların kısıtlanması durumudur (Çamaş ve Meşe, 2016: 64).

Yapılan çalışmalarda kadınlara karşı önyargının her zaman düşmanca bir tavırla gösterilmediği dile getirilmiştir. Kadınların erkeklere bağımlı olarak yaşamlarını sürdürmeleri iki tip cinsiyetçilik türünün de var olmasına neden olmaktadır (Başar, 2019: 12). Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Teorisi, cinsiyetçiliğin azınlık grubu olan kadınlara

karşı önyargının, kadınlar ve erkekler arasındaki sık sık yakın ilişkilerden dolayı ırkçılık gibi diğer önyargı türlerinden farklı olduğunu göstermektedir. Erkekler kadınlara karşı önyargılı olarak takındıkları düşmanca davranışlar yanında önyargılarını haklı çıkarmak için onları koruma amacı da güdebilmektedirler. Bu durum düşmanca cinsiyetçiliğin kötü olmasının yanında korumacı cinsiyetçiliğinde iyi niyetli olmadığını göstermektedir (Kuzlak, 2019: 7). Yakından bağlantılı ve birbirine bağımlı bu iki cinsiyette erkek egemenliğinin üstün olması çelişik duygulu cinsiyetçiliğin varlığına neden olmaktadır (Ercan, 2009: 24). Çoğunluk grubun azınlık gruba karşı bu önyargılı tavırları cinsiyetçiliğe ve eşitsizliklere neden olmaktadır. Güç ilişkileri, hiyerarşik yapı ve kültür bu tutumların şekillenmesine yardımcı olmaktadır (Turgut, 2007: 4). Kadınlara karşı önyargı sonucunda oluşan katı ve yanlış genellemeler nefrete dönüşmekte ve sonunda psikolojik ya da fiziksel şiddetlere neden olmaktadır. Oluşturulan bu önyargı durumu cinsiyetçilikle hemen hemen aynı olsa da cinsiyetçilik içinde bulundurduğu görece daha pozitif tutum ve davranışlar nedeniyle önyargıdan ayrılmaktadır. Şunu da belirtmek gerekir ki önyargılar sonucunda ayrımcılık ve düşmanlıklar olmakta yani çelişik duygulu cinsiyetçilik kavramının varlığını tetiklemektedir (Yağmurcu, 2015: 43). Cinsiyetçilik ideolojisi ile kastedilen, dezavantajlı grup olan kadınlara karşı ayrımcılık yapılması durumudur. Bu ayrımcılık durumu kadına karşı düşmanca tavır sergilenmesine yol açmakta ve bu tavrın altında önyargı yatmaktadır (Erkurt, 2015: 22). Cinsiyetçilik ideolojisi ile cinsiyetler arasında ayrımcılık yapılması ve bir cinsin diğerinden üstün konuma koyulması eşitsizlik kavramının tamamlayıcısı olmaktadır.

Yapılan birçok araştırma sonucunda düşmanca cinsiyetçiliğin, geleneksel sistemi reddeden daha çok iş kadını bünyesinde barındıran feminist gruplara karşı yapıldığı öne sürülmüştür. Çalışmaların devamında geleneksel sisteme ayak uyduran ev hanımı gibi kadın zümrelerin ise korumacı cinsiyetçilikle bağlantılı olduğu öne sürülmektedir (Aktan ve Asker, 2020: 638). Dünyada ataerkilliğin daha ağır bastığı bir yapının var olması toplumun tüm sosyal ilişki ağlarında ve kurumlarında erkek hegemonyasının var olmasına, kadın türünün ise alt tabakadan olmasına ve ötekileştirilmesine neden olmaktadır (Alptekin, 2014: 204). Erkeklerin statü peşinde, rekabetçi ve eylem odaklı hareket etmesi gibi özellikleri taşımaları gerekmesinin geleneksel cinsiyet rollerinin bir parçasını oluşturmaktadır (Cengiz ve Özdemir, 2020: 2126). Cinsiyet rolleri insanlara çocukluktan kazandırılmaktadır. Bireylere yüklenen bu cinsiyet rolleri çocukluktan

başlayarak erginlik, yetişkinlik, yaşlılık gibi süreçlerden etkilenererek şekillenmektedir (Aygül, 2015: 6). Dünyanın birçok yerinde kabul gören ataerkil sistem mantığı sonucunda oluşan erkek hegemonyasının devamında getirdiği kadınlara yönelik eşitsizlik ve ayrımcılık siyasi, sosyal ve ekonomik alanda haksızlıklara yol açmaktadır. Ülkelerin siyaset ağına bakıldığı zaman kadınların çok az olması, ekonomik alanda çok iyi yerlere gelmiş yönetici kadınların az olması ve kadınlara değil ama erkeklere özgü sosyal alanların daha fazla olması bu eşitsizliğin belli başlı örneklerindendir (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 3). Kamusal alandan kadın bireylerin dışlanmış olması, erkek hegemonyasının meşrulaştırılması gibi durumlar çelişik cinsiyetçiliğe neden olmaktadır (Altan Arslan ve Güz, 2018: 489).

Korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik aracılığıyla oluşan erkek hegemonyasında kadınlara uygulanan şiddet, ayrımcılık ve baskıcı tutumlar meşrulaştırılmaktadır. Düşmanca cinsiyetçi inançlar, kadınlara sosyal, politik ve ekonomik olarak baskı uygulanmasına yol açarken, korumacı cinsiyetçilik kadınlara kısıtlı roller (ev işi, çocuk bakmak gibi) ile hapsedilmesine neden olmaktadır (Çamaş ve Meşe, 2016: 65). Çelişik duygulu cinsiyetçiliği savunan bireylerin cinsiyetler arasındaki eşitsizliği ve kadınların maruz kaldığı psikolojik ve fiziksel şiddeti meşrulaştırılmasına neden olmaktadır. Korumacı cinsiyetçiliği savunan kadın bireylerin zamanla düşmanca cinsiyetçiliğin onaylanmasına yol açtığı belirtilmektedir (Işık, 2008: 49).

Toplumun her kesiminde kadınlar ve erkekler arasında cinsiyet eşitsizliğinin var olduğu bilinmektedir. Çelişik duygulu cinsiyetçiliğinde, cinsiyet eşitsizliği pahasına erkek egemenliği haklı çıkarılmaya çalışılması konu edinilmektedir. Erkek egemenliği karşısında kadın bireyler yani dezavantajlı gruplar temel sistem gerekçesi ihtiyaçlarını dengelemek için var olan bu eşitsizliği görmezden gelip kabul ettiklerini ve kendilerini avantajlı gösteren bazı inançlarla rahatlattıkları öne sürülmüştür (Ercan, 2009: 32). “Kadınların erkek varlığına ihtiyacı vardır” basmakalıp düşüncesi kişilerin ataerkilliğe ve korumacı cinsiyetçiliğe olan tavırlarını olumlu yönde etkilemektedir. Bu durum düşmanca cinsiyetçiliğe karşı çıkılmasını engellemekte ve korumacı cinsiyetçiliğin çelişik duygulu cinsiyetçilik teorisini dengede tutmasına neden olmaktadır. Düşmanca cinsiyetçilik açıkça gösterilen bir önyargı olmasına karşın korumacı cinsiyetçilik örtülü bir önyargı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki türden en tehlikeli olanı da olumlu gibi gösterilen ama doğasında olumsuzluk içeren korumacı cinsiyetçiliktir (Petrocelli, 2002:

443). Her iki cinsiyetçilik farklı tutum ve davranış kalıpları gösterse de ikisi arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik boyutlarının “aşırı sahiplenme ve sahiplenilme” duygusu içerisinde olması kadınlara yönelik şiddet, istismar gibi olumsuz davranışlarla sonuçlanmaktadır. Bu tarz bir eğilim içerisinde olan bireyler durumu meşrulaştırmak için geleneksel normların arkasına saklanmaktadır. Geleneksel basmakalıp yargılara sahip bireylerin şiddete daha meyilli oldukları yapılan araştırmalarca kanıtlanmaktadır (Sarıhan ve Yılmaz, 2018: 95). Çelişik duygulu cinsiyetçilik, cinsiyetçilik kavramına farklı bir bakış açısı getirmektedir. Erkeklerin kurdukları sisteme uymayan kadınlara yönelik yapılan psikolojik ve fiziksel şiddetin meşrulaştırılması kadınları daha savunmasız yapmaktadır (Altan Arslan ve Güz, 2018: 489).

Ataerkilliğin baskın olduğu kültürlerde düşmanca cinsiyetçilik türünün daha yaygın olduğu öne sürülmektedir (Göker, 2006: 22). Geleneksel cinsiyetçilik ideolojisine göre kadın, toplumun kendisine dayattığı rol biçimine uyum sağladığı müddetçe korunup kollanır. Yani korumacı cinsiyetçiliğe maruz kalır. Kendisine dayatılan bu rol biçimine uymayan kadın ise düşmanca cinsiyetçiliğe maruz kalmaktan kaçınamaz hale gelir (Yeşilirmak, 2019: 52). Cinsiyet hiyerarşisinde erkek egemenliğinin kadınlardan fazla olması durumu geleneksel kurallar ve değerlerle bağdaşmaktadır (Alptekin, 2014: 204). Geçmişte yapılan birçok araştırma göstermiştir ki, kadın ırkı düşmanca cinsiyetçiliğe karşı çıkarken korumacı cinsiyetçiliği destekler nitelikte ve sürdürülmesi gereken bir olgu olarak kabullenmektedir. Korumacı cinsiyetçiliğin hem erkek hem de kadın adaylarda olumlu anlamda fazla desteklenmesi cinsiyet farklılaşmasının korumacı cinsiyetçilik bağlamında ülkeler arasında daha minimum düzeyde olduğunu göstermektedir (Aktan ve Asker, 2020: 648). Düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin bir arada anlamlı bir şekilde bulunması, bireyin duygularında çelişik bir tutumun varlığının kanıtı olarak gösterilebilir. Bu durum çelişik tutumların geleneksel normlar ile üstünün kapatıldığı bir eşitsizlik düzenin varlığından söz etmektedir (Petrocelli, 2002: 443).

Biyolojik ve sosyal rol tanımlamaları kadınların daha alt konumda ve korunmasız olarak tanımlanmasına neden olmaktadır. Kadının zayıf ve erkeğin daha güçlü algılandığı toplum yapısında ataerkil normların var olması da kaçınılmaz bir durum haline

gelmektedir. Bu durum daha baskın olan grubun diğer grup adına basmakalıp yargılar üretmesine ve cinsiyetler arasında eşitsizliğe neden olmaktadır. Kadınlara karşı oluşturulan güçsüz, duygusal, bağımlı gibi basmakalıp yargılar evrensel hale gelmiştir. Bu çelişkili inanışlar kadınların zayıf olduğunu ve korunmaya muhtaç varlık olduklarını kabullenerek bu düşüncede tutumlar sergilemeye eğilimli olmaktadır. Diğer yandan erkek hegemonyasının kurmuş olduğu bu rollerin dışına çıkan ve erkek gücünü tehdit eden kadınlara karşı düşmanca tavırlar sergilenme eğiliminde olunmaktadır (Aktan ve Asker, 2020: 638). Cinsiyet ne olursa olsun her insanın özgürce ve önyargı kalıplarının olmadığı bir dünyada yaşamaya hakkı vardır (Petrocelli, 2002: 443).

Cinsiyetler arasında basmakalıp tanımlamaların olma nedenlerinden birisi de kadınlar ve erkekler arasında yapısal ve diydik güç durumunun mevcut olmasıdır. Yapısal güçten kasıt, ekonomik, dini ve politik alanlarda üstün ve ayrıcalıklı olmak iken diydik güçten kasıt, başkalarının ihtiyaçlarını karşılamada ve destek olmada gereksinim duyulan durumda olmaktır. Yapısal güç erkek hegemonyasını kapsarken diydik güç kadınları kapsamaktadır. Erkek hegemonyasının sahip olduğu bu yapısal güç hem sistemi hem de kadın türünü yönetmekte ve onlara karşı oluşturulan basmakalıp yargıların oluşumunda oldukça etkili olmaktadır (Yağmurcu, 2015: 43).

1.3.2. Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Boyutları

Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin alt boyutları olan düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik kavramı birçok sosyal ve psikolojik araştırmalara konu olmuştur. Cowie, Greaves ve Sibley yaptıkları araştırmada düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik kavramlarını “havuç ve sopa” ya benzetmektedirler. Erkek hegemonyasına karşı gelen ve üstünlüğünü kabul etmeyen yani geleneksel kalıplardan dışarı çıkmak isteyen kadınları cezalandırmak için “sopa” kavramını kullanmışlardır. Bu durum kadınlara karşı şiddet ve önyargının düşmanca cinsiyetçilik olarak adlandırılmasına neden olmaktadır. “Havuç” kavramı ise korumacı cinsiyetçilik ile bağlantılıdır. Görünüşte olumlu tutumlarla endekslenmiş olsa da kadınların zayıf ve korunmaya muhtaç oldukları bir basmakalıp düşünce varlığını sürdürmektedir. Bu tavır ile kadınların geleneksel sistemden çıkmalarını önlemek amaçlanmaktadır (Cowie, Greaves ve Sibley, 2019: 17).

Cinsiyetçi önyargı olarak tanımlayabileceğimiz çelişik duygulu cinsiyetçilik kavramı diğer önyargı kalıplarıyla güçlü ilişkiye sahiptir. Cinsiyetçi önyargının literatürde iki alt başlığı olduğu bilinmektedir. Çift süreçli motivasyon önyargı modeli olarak tanımlanan bu kavramda; ilki dezavantajlı veya alt gruplara karşı önyargı olarak tanımlanan ve korumacı cinsiyetçilik türüne denk gelen kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu önyargı türü ırkçı inanışlar ve dinsel bağlılıkların daha ön planda olduğu bir yapıya sahiptir. İkincisi ise tehdit edici gruplara karşı önyargı olarak tanımlanmakta ve düşmanca cinsiyetçilik kavramına denk gelmektedir. Meşru olarak kabul edilmiş erkek hegemonyasının kurduğu normlara ve geleneklere uymayan, bu duruma karşı çıkan kadınlara karşı oluşturulan önyargı kalıbı olarak tanımlanmaktadır (Helmer, Stenson, Jylha, 2018: 9).

Yasal olarak erkek ve kadınlar eşit olsalar dahi sosyal yaşamda birçok eşitsizlik meşrulaştırılmış durumdadır. Yasalar karşısındaki bu eşitliğin toplumsal yapıda da desteklenmesi cinsiyetler arasındaki eşitsizlikleri minimum düzeye indirmesi beklenmektedir. Aksi bir durumda kadınlar toplumsal yapı içinde ezilmeye, sömürülmeye, önyargı kalıpları içinde yaşamaya ve dışlanmaya mahkûm olacakları bir sistemde hayatlarını sürdürmeye devam etmekte olacaklar. Yaşanılan bu toplumsal eşitsizlik ve ayrımcılıkların önüne geçilemediği müddetçe toplumsal bir sorun olarak kalacağı öne sürülmektedir (Alptekin, 2014: 204).

Erkek hegemonyasının varlığından söz edilen toplumlara sosyal ortamda, politik ve parasal konularda güçlü olan erkek bireylerdir. Bunun yanında erkeğin kadına bağlı olması, kadın desteği olmadan hayatını idame ettirememesi ilişkisel olarak kadını güçlü kılmaktadır. Kimi kadınlar bu durumla yetinirken kimi kadınlar (feminist düşüncüyü savunanlar), kadınların bundan daha fazlasına sahip olduğunu ve kadınlara konulan sınırın dışına çıkması gerektiğini savunmaktadır (Mızrak ve Özerdoğan, 2014: 7). Çok az sayıda çalışma cinsiyetçiliğin değişkenliği üzerinde durmuştur. Çelişik duygulu cinsiyetçilik durumu daha çok kadınlara yönelik bir durumu incelediği için erkeklere yönelik pek çalışma yapılmamıştır. Yapılan birçok araştırmada, kadınların düşmanca ve yardımsever cinsiyetçiliğe maruz kaldıkça statükoya olan bağlılıklarının daha fazla arttığı belirlenmiştir. Düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik değerleri arttıkça, cinsiyet tipikliği ile cinsiyetlere karşı ayrımcılık arasındaki ilişkinin gücünün de artacağı varsayılmaktadır (Kuzlak, 2019: 13).

1.3.2.1. Düşmanca Cinsiyetçilik

Kadın bireylere yönelik negatif tutum ve davranışların açıkça belirtildiği, kadının erkeklere nazaran daha savunmasız varlıklar olduğunu savunan bir cinsiyetçilik türüdür. Düşmanca cinsiyetçilik kadın bireylere karşı yapılan eşitsizliği açıkça göstermektedir (Alptekin, 2014: 205). Erkekler antagonistik, baskın, agresif ve antipatik inançlar doğrultusunda davranışlar göstermektedir (Özbaş, 2020: 21). Kadın bireylere yönelik yapılan yanlış ve kalıp yargılara dayalı olumsuz tutumlar düşmanca cinsiyetçilik olarak tanımlanmaktadır (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 8). Düşmanca cinsiyetçiliğin, adından anlaşılacağı gibi olumsuz bir kavram olması kadın bireyler tarafından onaylanmak yerine daha çok reddedilmektedir. Düşmanca cinsiyetçilik oranları yüksek olan erkek bireylerin fiziksel olarak daha çekici kadınlara yöneldiği belirtilmektedir (Schroöter, Laborde ve Allen, 2021: 2).

Erkeklerin evlenecekleri kadında geleneksel değerlere bağlılığı ve ahlaklı olma gibi rolleri tercih etmesi düşmanca cinsiyetçiliği şekillendirmektedir (Aktan ve Asker, 2020: 639). Eğer birey öncelikle hiyerarşik mesafeyi ve ayrıcalığı korumakla ilgileniyorsa, o zaman diğerlerinden ve kendilerinden yabancılaşabilir, bu da sonuç olarak başkalarına yönelik saldırıları etkileyebilir (Nicol , Rounding, 2013: 295).

Düşmanca cinsiyetçiliği savunan bireyler feminist oluşumların, eşitlikten ziyade kadın ırkının erkek ırkından daha üstün olması gerektiği düşüncesini savunduğunu ifade etmektedirler. Bu nedenle feminist oluşumları reddetmekte ve bu düşünceye sahip bireylere düşmanca tavır takınmaktadırlar. Kadınların duygu sömürüsü yaparak aşırıya kaçtıklarını, birçok problemi gözlerinde büyüttüklerini ve kadın-erkek ilişkilerinde art niyetli olduklarını savunmaktadırlar (Alptekin, 2014: 206). Araştırmalar, düşman cinsiyetçiliği yüksek bireylerin dünyayı rekabetçi bir bağlamda görme eğiliminde olduğunu bulmuştur (Schroöter, Laborde ve Allen, 2021: 2).

Düşmanca cinsiyetçilik ayrımcılığın şiddetli olarak kendini gösterdiği, kadınların erkeklerden sonra gelen cinsiyet olarak vurgulandığı olumsuz tutum ve davranışları kapsamaktadır. Bu anlayış erkeğin kadından daha üstün olduğu kadının zayıf ve aciz olduğunu öne sürmektedir. Bu durum geleneksel cinsiyetçilik rolleri ile desteklenmektedir. Kadın bireylerin cinsel nesneler olarak görülmesi ve erkek hegemonyasının meşrulaştırılması bu kalıplaşmış cinsiyetçilik rollerinin bir parçasıdır.

Erkek bireyler hegemonyalarını haklı çıkarmak için kadın bireylerin kendilerini kontrol altına alarak ayrıcalık kazanmaya çalıştıklarını öne sürmektedirler (Danış, Erkoç, Çınar ve Usta, 2020: 141).

Maskülen yapıya sahip kadın bireylerin geleneksel yapının dışına çıkarak yönetici olma arzusu ve işinde ilerleme isteği erkek bireyler ve korumacı cinsiyetçiliği kabullenen hemcinsleri tarafından düşmanca karşılanmaktadır (Cengiz ve Özdemir, 2020: 2133). Açıkça bireyler arasındaki eşitsizliğin kabul edilmesi düşmanca cinsiyetçiliğin belirtisi olmaktadır (Clow, Ricciardelli, Bartfay: 2014: 447). Düşmanca cinsiyetçilik, kadın bireylere yönelik oluşturulan feminen rollerin, erkeğe göre daha savunmasız ve bağımlı olarak algılanmasına neden olmaktadır (Mızrak ve Özerdoğan, 2014: 2).

Düşmanca cinsiyetçiliğin bir diğer ifade şekli olan “açık cinsiyetçilik” ten de anlaşılacağı gibi bireyler kadınlara olan düşmanca tavırlarının sonuçlarını açıkça yapmaktan ve savunmaktan çekinmezler. Yapılan şiddetin ve istismarın haklı bir sonuç olduğunu savunmaktadırlar (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 4). Düşmanca cinsiyetçilik kadına yönelik aşağılayıcı tutumlarda bulunulmasını, başarısız olması için psikolojik ortamlar oluşturmasını uygun görmektedir (Altan Arslan ve Güz, 2018: 489).

1.3.2.1.1. Baskıcı Ataerkillik

Bu ataerkillik boyutu; kadınların birçok konuda başarısız olduklarını ve erkek kontrolüne ihtiyaç duyulacağı düşüncesine dayanan düşmanca ataerkil ideolojisini oluşturur (Ayan, 2014: 149). Kadının erkekler tarafından yönetilmesi gerektiği, erkeğin egemenlik kurması gibi geleneksel inançların varlığı baskıcı ataerkil toplumların oluşmasına neden olmaktadır (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 8). İş yerinde kadınlara karşı pozitif ayrımcılık yapılmasının gereksiz olduğu, önemli kararların erkekler tarafından verilmesi gerektiği gibi düşünceler baskıcı ataerkilliğin mevcut olduğu örgüt yapılarında görülmektedir (Yeşilırmak, 2019: 120).

1.3.2.1.2. Rekabetçi Cinsiyetler Arası Farklılaştırma

Daha çok bireylerin kişilik özellikleri hakkında yapılan basmakalıp yargıları içermektedir. Bu basmakalıp yargılar erkek türünün daha baskın olmasına kadın türünün ise daha alt statülerde bulunmasına neden olmaktadır. İdeolojinin düşmanca boyutunu

rekabetçi cinsiyetler arası farklılaştırma oluşturmaktadır. Rekabetçi cinsiyetler arası farklılaştırma; erkek bireylerin kadın bireylere yönelik oluşturdukları basmakalıp yargıları yoluyla, fazla özgüven kazanacaklarını düşündükleri kadın bireylerden daha iyisini yapacaklarına inandıkları bir yapıya dayanır. Geleneksel basmakalıp yargılar (anne, eş ve sevgili gibi) pozitif tutumları içinde barındıran birçok özelliği de içermektedir. Kadın bireyler kalıp yargıların oluşturduğu bu tür roller içerisinde, onlara atfedilen geleneksel basmakalıp yargılara uygun ve onları tamamlayıcı özelliklerle değerlendirilirler. Bu durum kadının bir birey olarak görülmekten çok erkeğin bir parçası diğer yarısı gibi algılanmasına neden olmaktadır (Ayan,2014: 150). Erkekler ve kadınlar arasındaki cinsiyet farklılıklarının abartılması (erkeklerin kadınlardan fiziksel olarak daha güçlü olduğu düşüncesinin getirdiği erkek baskınlığı gibi) ve farklılıklar sonucunda kadınların değersizleştirilmesi rekabetçi cinsiyetler arası farklılaştırmaya neden olmaktadır (Clow, Ricciardelli, Bartfay: 2014: 448).

Rekabetçilik kavramı ile erkeklik kavramının birbiri ile bağdaştırılması ve sonucunda doğuştan gelen bir özellik olarak algılanması geleneksel kültür anlayışının sonuçlarına dayanmaktadır (Eroğlu Şah, 2020: 16).

1.3.2.1.3. Düşmanca Heteroseksüellik

Düşmanca heteroseksüellik, kadınların fiziksel cazibelerini kullanarak erkek bireyler üzerinde güç kazanma korkusundan kaynaklı erkeklerin kadınları sadece cinsel bir obje olarak görme durumu olarak açıklanmaktadır (Schro'dter, Laborde ve Allen, 2021: 2).

Heteroseksüel düşmanlık, kadınların psikolojik ve sosyolojik rollerini dikkate alınmadan fiziksel bir obje olarak algılanmaları olarak tanımlanmaktadır. Kadınların fiziksel olarak avantajlarının erkekler tarafından tehdit olarak algılanması durumudur (Alptekin, 2014: 205). Heteroseksüel düşmanca tavır sergileyen bireyler, kadının diyardik özelliklerini kullanarak erkeklerin hegemonyasını bozacak hareketlerde bulunulabileceğini, kadınların fiziksel özelliklerinin üzerinde duran, ruhsal ve sosyal özelliklerinin göz ardı edildiği bir yapıyı savunmaktadır (Danış, Erkoç, Çınar ve Usta, 2020: 142).

1.3.2.2. Korumacı Cinsiyetçilik

Korumacı cinsiyetçilik, adından anlaşılacağı gibi daha olumlu bir anlama sahiptir. Kadın bireyler tarafından genellikle desteklenen cinsiyet türüdür. Kadınlar tarafından kabul edilebilir olması kadınlar yararına bir olgu olduğunu göstermemektedir. Kadınların bilişsel görevlerinde yetkin olmama ve görev performansındaki düşmeler korumacı cinsiyetçiliğin en önemli etkilerinden biridir. Kadın ve erkek bireyler bu cinsiyetçiliğin getirmiş olduğu korumacı tutumu cinsiyetçiliğin bir parçası olarak görmediği düşünülmektedir. Bu durum korumacı cinsiyetçiliğin gözden kaçmasına neden olmaktadır. Şu belirtilmelidir ki korumacı cinsiyetçilik ataerkil cinsiyetçi ideolojinin bir parçası olarak tanımlanmaktadır. Korumacı cinsiyetçilik oranları yüksek olan kadınların yüksek statü sahibi ve kaynak sağlayan erkekleri tercih ettiği belirtilmektedir (Aktan ve Asker, 2020: 638). Evli kadınların, bekar ve boşanmış kadınlara kıyasla korumacı cinsiyetçiliği daha fazla savunduğu yapılan çalışmalarca kanıtlanmaktadır. Bu düşünce doğrultusunda erkekler para kazanıp eve ekmek getiren, kadın ise evi temizleyen, yemek yapan rollere sahip olmaktadır (Gürel, 2019: 43). Korumacı cinsiyetçilik ılımlı ve daha olumlu algılansa da geleneksel normlar ve erkek hegemonyasını destekleyen ve kadın bireylere zarar veren cinsiyetçilik türüdür. Bu cinsiyetçilik türünün kadını yücelten bir yapıya sahip olması kadınlar tarafından cazip görülmektedir. Yapılan birçok araştırmada sahiplenilen erkek birey yapısını kadınların daha çok tercih ettiği, ataerkil centilmenlik denilen olgunun erkek ve kadın bireylere hoş karşılandığı bilinmektedir. Ataerkil centilmenlik kadınlara karşı kibar ve korumacı olmasına karşın kadınları sınırlayıcı etkiye de sahiptir. Görünüşte kadın – erkek eşitliğini savunan fakat hal hareketlerinde ve söylemlerinde kadınları daha aşağıda gören bir yapıya sahiptir (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 5).

Günümüzde açıkça gösterilen cinsiyetçi tutumlar toplum tarafından pek hoş görülmediği için üstü kapalı yapılmaktadır. Eskiden cesurca ve açıkça yapılan cinsiyetçi hareketler günümüzde daha modern bir hal almıştır. Cinsiyetçiliğe karşı oluşturulan gruplar ve yasaların varlığı nedeniyle artık bireyler tutum ve davranışlarını açıkça belli edememektedirler (Clow, Ricciardelli, Bartfay: 2014: 449).

Düşmanca cinsiyetçilikte açıkça belli olan ayrımcılık durumu bu cinsiyetçilikte üstü kapalı önyargıya dönüşmektedir. Kadının korunması ve sevilmeye muhtaç olarak

algılanması bu önyargı kalıplarının içinde en önemlisini kapsamaktadır. Kadınların bu kalıp yargı ile erkek bireylerden korunmak için yine erkekler tarafından korunmaya muhtaç olarak algılanması gerektiği varsayımına ulaşılmaktadır. Bu korumacı tavır ile kadınlara karşı olumlu anlamda tutum ve davranışlar sergilenmektedir. Erkek bireylerin üstünlüğünü kabul ettirmek için kadınlara narin ve duygusal olduklarına dair roller tanımlanması kadın bireylere yapılan örtülü haksızlar doğurmaktadır. Kadına biçilen geleneksel rollerin dışına çıkmadan erkek desteğinin olması gerektiğinin altı çizilerek kadının güçsüz olduğu vurgulanmaktadır. Bu olumsuz durum örtülü bir şekilde kadın bireylere sunulduğu için olumlu algılanmaktadır. Yapılan birçok araştırmada korumacı cinsiyetçiliğin meydana getirdiği önyargı ve ayrımcılık durumunun kadınlar tarafından bu şekilde algılanmadığı düşmanca tutum sergileyen erkek bireylerden ziyade korumacı cinsiyetçiliği benimseyen erkeklerin daha cazip geldiği belirlenmiştir (Danış, Erkoç, Çınar ve Usta, 2020: 141).

Kadın bireyler sosyal normların getirdiği kalıp yargılar nedeniyle öğrenilmiş çaresizlik davranışlarını benimsemektedir. Yani küçüklükten başlayarak kadınlara belli başlı roller tanımlanmakta ve ne öğretilirse o şekilde yaşamaktadır. Küçük kızların en sevdiği oyunların evcilik, anne olmak, bebek bakmak ya da yemek pişirmek olması bunun en önemli örneklerindendir (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 5).

Kadın bireyler kendilerine karşı yapılan bu duygusal ve korumacı tavrı genel olarak hoş görmektedir. Kadınların erkeklere kıyasla daha az cinsiyetçi tavırlar sergilemelerine rağmen cinsiyetçiliğin bazı hallerde onlara kazanç sağladığı düşüncesi ile bu durumu kabul etmektedirler. Evlilik teklifi, eğlence ve sosyal aktivitelerde erkeklerin harcama yapması gibi gelenekselleşmiş rolleri kadınların avantaj olarak görmesi ve bu cinsiyetçi rolleri benimsemesi daha ılımlı bakış açısının nedenlerinden biri olduğu belirtilmektedir (Clow, Ricciardelli, Bartfay: 2014: 452). Eşitliğin yok sayıldığı ayrımcılığın normal olduğu bir toplum yapısını uygun görmektedirler (Altan Arslan ve Güz, 2018: 489). Kadın bireylerin kendilerini yetkin ve deneyimli görmemesi, erkeklerin bilgi ve becerilerine daha fazla güvenmesi, onlardan onay beklemesi ve eleştirilerini dikkate alması, giyindikleri kıyafetten takındıkları davranışa kadar erkeklerin karışmasına müsaade etmesi gibi tutum ve davranışlar korumacı cinsiyetçiliğin en büyük belirtileridir (Bolak Boratav, 2020: 145).

Kadın bireylerin sevgiye muhtaç ve korunması gereken varlıklar olarak algılanması onların lehine bir davranış ve tutum gibi görünse de düşmanca cinsiyetçilikte olduğu gibi içinde üstünlük ve ayrımcılık barındırmaktadır (Eniç, 2015: 3). Gelenekselleşmiş kültürel ve toplumsal kurallar içerisinde gömülü olması fark edilmesini zorlaştırmaktadır (Eroğlu Şah, 2020: 35).

1.3.2.2.1. Korumacı Ataerkillik

Erkeklerin fiziksel anlamda kadınlardan daha güçlü, yetkili ve nüfuzlu olduğu düşüncesine dayanan kadınların korunmaya muhtaç, savunmasız ve güçsüz olduğunu savunan ideolojide korumacı ataerkillik kısmını oluşturur. Koruyucu ataerkil yapı daha çok erkeklerin romantik yapıları ve sahiplenme içgüdüleri ile ortaya çıkmaktadır (Ayan, 2014: 149). Kadınların evde oturması erkeklerin çalışarak onlara bakması gerektiğini düşünen bir sistem mevcuttur.

Toplum yapısında erkek hegemonyasının varlığından söz edilmesi ataerkil bir yapı olmasının unsurudur. Kadın bireylere karşı hukuki, politik, sosyal ve ekonomik alanlarda erkeğin kadından üstün konumda olması durumuna ataerkil sistem denmektedir. Bu ataerkil sistemde kadını pasif ve güçsüz olarak tanımlayan erkek hegemonyası, kadının korunmaya muhtaç olduğunu, ekonomik bakımdan desteklenmesi gerektiğini ve korunmak için erkek yapısına ihtiyaç olduğunu savunan korumacı ataerkil anlayış hâkim olmaktadır (Alptekin, 2014: 205).

Kadın bireylerin erkekler tarafından yönlendirilmesi, erkeklerin bir baba gibi çocuklarla ilgilenip, koruması ve ona bakması yükümlülüklerini diğer bireylere de yüklemesi ve sonucunda kadınların korunmaya muhtaç, ekonomik olarak bakılması gereken kişiler olarak görülmesine neden olmaktadır (Clow, Ricciardelli, Bartfay: 2014: 447).

1.3.2.2.2. Tamamlayıcı Cinsiyetler Arası Farklılaştırma

Korumacı cinsiyetçilikte ise bu kavram tamamlayıcı niteliktedir. Tamamlayıcı farklılaştırmanın mantığı rekabetçi farklılaştırmanın tersi cinsiyetlerin birbirini tamamladığı mantığına dayanmaktadır. Ama bu durum olumlu olarak algılanmamalıdır. Çünkü bu mantığın altında erkek hegemonyasını destekleyen geleneksel normlar

yatmaktadır. Tamamlayıcı farklılaştırma geleneksel roller dağılımının meşrulaştırılmasına yardımcı olmaktadır (Alptekin, 2014:205). Daha yüksek statüleri içinde bulunduran politika ve ekonomi gibi görev yapılarında erkeklerin yer alması, daha düşük statülü işleri içinde bulunduran ev işleri, çocuk bakmak gibi görev yapılarında ise kadınların yer alması cinsiyetler arasında eşitsizliklere neden olmaktadır.

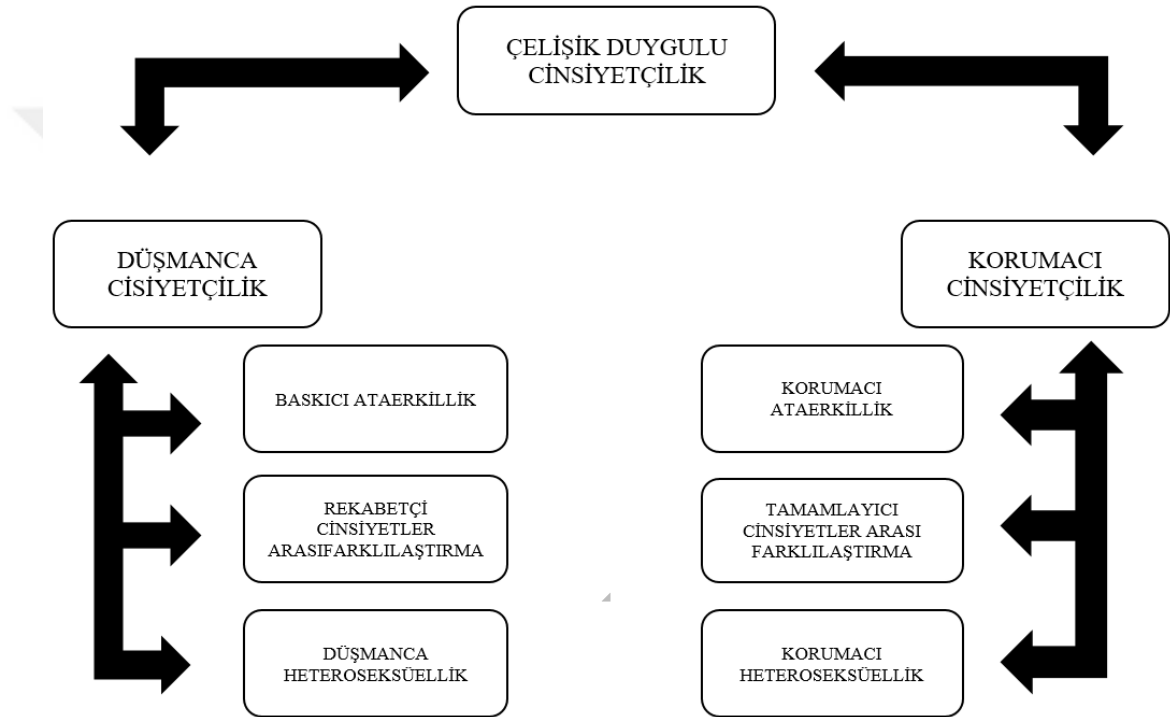
Erkekler ve kadınlar temel gereksinimler ve sosyal ilişkilerde birbirini tamamlar mantığı çerçevesinde gelişmektedir. Erkek para kazanır kadına ekonomik olarak bakar ve zayıf olan kadını korur, kadın ise evde yemek yapar, ev işleriyle ilgilenir, çocuklara bakar gibi rollere sahip olurlar (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 9).

1.3.3.1.3. Korumacı Heteroseksüellik

Kadın bireylere yönelik yapılan çelişik cinsiyetçiliğin en önemli kaynaklarından biri heteroseksüelliktir. Çünkü erkek bireyler iş hayatı ve sosyal alanda daha baskın rolleri oynarken romantik ilişkilerde kadın bireylerin daha baskın roller oynadığı kabul edilmektedir (Trut, Sinovčić and Milavić, 2022: 2). Korumacı heteroseksüellik çelişik duygulu cinsiyetçiliğin son bileşeni olarak literatüre geçmiştir. Korumacı cinsiyetçiliği açıklayan heteroseksüel yakınlık, düşmanca heteroseksüelliğin tam tersine duygusal bir eşe sahip olan erkeklerin tam bir erkek olarak kendini tamamlayacağı düşüncesine dayanmaktadır. Heteroseksüel yakınlık bu duruma daha romantik bakmaktadır (Ayan, 2014: 150). Romantizmin etkisinin büyük olduğu heteroseksüellikte, erkek ve kadın bireyler arasındaki duygusal bağın arttığı belirlenmiştir. Heteroseksüel yakınlık ise daha çok kadın ve erkek arasındaki fiziksel bağdan dolayı kadının korunmaya muhtaç olduğunu savunan bir anlayışa sahiptir (Danış, Erkoç, Çınar ve Usta, 2020: 142).

Son zamanlarda bu geleneksel cinsiyet kalıplarına karşı çıkan ve eşitsizliği ortadan kaldırmaya çalışan kadın grupların varlığından söz edilmektedir. Bu gruplara karşı baskın olan erkek gruplar psikolojik ve fiziksel olarak şiddet uygulamakta aşağılayıcı ve düşmanca tutumlar sergilenmektedir. Yaşanılan her türlü cinsel şiddetin yordayıcısı olarak düşmanca tutumlar gösterilmektedir (Turgut, 2007: 7). Geleneksel rollere sahip yapılarda mevcut sistemi meşru ve adil görmek cinsiyet rolleri içerisinde kadınlara karşı haksızlık ve önyargılar meydana gelmektedir. Bu durum geleneksel rollerin ve mevcut sistemin değişmesini önlemek amaçlı kadın bireylerin onurlarını korumadıkları için

cezalandırılmaları meşrulaştırılabilir (Işık, 2008: 27). Son zamanlarda kadınlara yönelik tutunulan negatif davranışların feminist hareketler ve yasal düzenlemeler ile etkisinin azaldığı bilinse de hala üstü kapalı olarak sergilendiği bilinmektedir. Feminist akıma destek olarak ortaya çıkan “Yeni Cinsiyetçilik” ve “Modern Cinsiyetçilik” akımları da bu üstü kapalı olarak sergilenen tutum ve davranışların çözülmesi için ortaya çıkmış yeni kuram ölçeklerdir (Ayan, 2014: 149). 1980’lere kadar kadınlara kültürel, siyasal, sosyal, medeni ve ekonomik alanlarda hiçbir hakkın sunulmadığı cinsiyet eşitsizliğinin var olduğu, ataerkil sistemin baskınlığı görülmektedir (Şimşek ve Songur, 2018: 27).

Şekil 2. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik

1.4. ÇALIŞMA ORTAMINDA KADINLARIN KARŞILAŞTIKLARI ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK

Çalışmanın bu kısmında çalışma ortamında kadınların yaşadıkları sorunlar bazı teoriler çerçevesinde ele alınacaktır.

1.4.1. İş Dünyasında Kadınların Yaşadıkları Sorunlar

İşe alım sürecinde, hiyerarşik olarak yükselmeye ve ücret gibi çeşitli konularda kadınların erkeklerden daha dezavantajlı olduğu öne sürülmektedir. Kadınların iş

yaşamlarında yönetici olma basamakları erkeklerden iki kat daha fazla olduğu bilinmektedir. Kadınlara yapılan fiziksel ve psikolojik basmakalıp önyargılar kadın yöneticilerin bu unvanı kazanırken daha fazla efor sarf etmesine neden olmaktadır. Cam tavan, cam uçurum gibi olgular kadınların üst yönetim gibi kademelerde daha az yer almasına sebep olmaktadır. Gelenekselleşmiş kalıp normlar ve örgüt kültürü kadınların üst kademelerde yer almasında engel teşkil etmektedir. Ülkemizin dini gereksinimlere olan bağlılığı, kültür yapısı ve kan bağı gibi unsurlar kadın ırkının toplumsal yaşamdaki sürekliliğini etkilemektedir. Yapılan birçok araştırma da muhafazakâr kültürün yoğun olduğu bölgelerde erkeklerin eşlerinin çalışmasına daha olumsuz baktıkları ortaya atılmıştır. Bu tarz bakış açısı korumacı cinsiyetçilik ile daha çok bağdaşmaktadır. Erkeklerin bu tarz bakış açısına sahip olmasında kadınlarında büyük payı olduğu korumacı cinsiyetçiliği desteklemelerinden kaynaklanmaktadır. Ülkemizdeki yapılan çalışmalarda işsizlik oranlarının yüksek olmasında kadınların çalışmasının etkisi olduğunu hem erkek bireylerin hem de kadın bireylerin çoğunluğunun kabul etmesi korumacı cinsiyetçiliğin etkisinin yoğun şekilde görüldüğünü kanıtlar niteliktedir. Geleneksel rollerin bu baskınlığı kadın yönetici sayısının oranlarının düşük olmasıyla ilişkilidir. Bu durum kadının ev halini, sosyal hayatını ve iş hayatını olumsuz etkilemektedir. Geleneksel rollerin muhafazakâr ve az gelişmiş ülkelerde daha etkili olmasının doğurduğu kadın yönetici sayısının azlığına karşın gelişmiş ülkelerde de durum aynı şekilde olduğu gözlemlenmektedir (Cengiz ve Özdemir, 2020: 2126). İşyerinde kadınlara yönelik açıkça yapılan bu ayrımcılık düşmanca cinsiyetçiliğin belirtisidir. Örneğin erkek bireylerin maaşlarının kadınlardan daha fazla olması, sözel ve fiziksel tacizler, kadınlara sunulan geleneksel roller sonucu kadınların kısıtlı işlerde çalışması gibi kalıp roller takınılması açık (düşmanca) cinsiyetçiliktir (Trut, Sinovčić and Milavić, 2022: 2).

Düşmanca cinsiyetçiliği savunan bireylerin ataerkil yapıyı benimsediği ve kadın yöneticilere karşı daha olumsuz tutum ve davranışlar sergilediği bilinmektedir (Gülçür, 2006: 22). Toplumun oluşturduğu geleneksel rol kalıplarına bürünmüş bireyler hangi konularla ilgileneceklerini, çalışma yaşantılarını, eğitimlerini, karşı cinsle olan ilişkilerini ve performanslarını etkilemektedir. İş başvurularında kadın adaylar daha deneyimli olmalarına rağmen cinsiyetçi kalıp yargılardan dolayı işe alınmamakta ya da daha alt pozisyonlarda çalıştırılmaktadır (Trut, Sinovčić and Milavić, 2022: 2). Daha az

geleneksel normları savunan ve muhâfazakar olan bireylerin kadınların yönetici olmasına ya da diğer üst konumlarda bulunması durumuna olumlu yaklaşmaktadır (Mert Kastner, 2019: 73).

Sakallı-Uğurlu ve Beydoğa'nın 2002'de yaptıkları çalışmada, erkek bireylerin yönetici kadınlara yönelik tutumlarının kadın bireylere kıyasla daha yüksek olumsuzluk içerdiği belirtilmektedir. Bu tutumların ataerkillik ve düşmanca cinsiyetçilik ideolojilerinin etkisinin fazla olduğu öne sürülmektedir. Düşmanca tutum ve davranışların kadın yöneticilerde olumsuz etkisinin olduğu bilinmekle birlikte korumacı cinsiyetçiliğin kadın yöneticilere olumsuz etkisinin olmadığı bulunmuştur (Cengiz ve Özdemir, 2020: 2128). Kadınlara yönelik yapılan ayrımcılık bireysel ve kuramsal olarak ayrılmaktadır. Bireysel ayrımcılık sosyal ortamda kadınlara karşı yapılan olumsuz davranışları kapsarken, kuramsal ayrımcılık erkek hegemonyasında kadın çalışanlara yönelik dışlanmaları kapsamaktadır. Çalışan kadınlara yönelik yapılan ayrımcılık kuramsal olarak tanımlanan ayrımcılığın içinde yer almaktadır (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 2).

Erkekler kendinden daha az yetkin gördüğü kadınları iş alanlarında daha alt konumlarda görmesine rağmen psikolojik yakınlık ihtiyaçlarını yine kadınlara bağlı yaşaması çelişik duyguların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Çamaş ve Meşe, 2016: 64). Geleneksel kalıp rollere göre öğretmenlik, hemşirelik gibi anaç roller ya da hosteslik gibi daha çok dış görünümün önemli olduğu meslekler kadınlara atfedilmişken, siyaset, ekonomi, mühendislik, yönetici ve müdür mesleklerin güç ve bağımsızlık barındırması nedeniyle erkeklere atfedildiği görülmektedir (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 3). Genellikle yöneticilik unvanını taşıyan bireylerde otoriteye sahip ve güçlü olmak gibi özelliklerin taşınması beklenmektedir. Kadınların doğası gereği hassas ve savunmasız olduğunu yani otoriter özellikleri bulundurmadığını düşünen bireyler yöneticilik koltuğunda kadınların olmaması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu önyargılı düşünce kalıpları neticesinde dünya genelinde çok az sayıda kadın yöneticilerin varlığından söz edilmektedir (Eroğlu Şah, 2020: 75). Düşmanca cinsiyetçiliğin, kadın yöneticilere karşı iş dünyasında bu tarz olumsuz tutumlar sergilenmesinde daha etkili olduğu öngörülmektedir (Eniş, 2015: 8). Yönetim rollerinin belli bir cinsiyete atfedilmesi, diğer cinsin bu tür rollerde daha az tercih edilmesine neden olmaktadır. Kadınların yapıları gereği duygusal ve hassas olmalarının yönetimde ciddi kararlar alınmasın önünde bir engel olabileceği düşüncesi

gelenekselleşmiş kalıp yargılar neticesinde oluşmaktadır (Yeşilırmak, 2019: 2). Yöneticilik gibi üst statülerde erkek bireylerin olması gerektiğini düşünen korumacı cinsiyetçiliğe karşın erkeklerle statü mücadelesi eden kadınlara düşmanca cinsiyetçilik sergilenmektedir (Cengiz ve Özdemir, 2020: 2128).

İş dünyasında, siyasette ya da güç gerektiren diğer işlerde kadınlardan çok erkeklerin olması, annelik duygusunu barındıran öğretmenlik, hemşirelik, gibi mesleklerde kadınların ağırlıkta olması cinsiyetler arasında kalıplaşmış rollere örnek teşkil etmektedir (Eroğlu Şah, 2020: 92). Yapılan birçok çalışma gösteriyor ki kadın tipi işlerde kadınların, erkek tipi işlerde erkeklerin yoğunlukta çalıştırılmaktadır. Kadın bireylerin son zamanlarda iş dünyasında daha fazla yer alması toplumsal sosyal normların değişmesinde önemli katkılara neden olmasına rağmen ataerkil sistemin getirdiği cinsiyet klişeleri varlığını devam ettirmektedir (Özbaş, 2020: 13). Sağlık alanında ve eğitim de eşitlikçi bir sistem kurulmuş olsa da yüksek statülü işlerde, alınan maaşlarda ve politik karar vermelerde erkek hegemonyasının hala geçerli olduğu bilinmektedir (Connor, Glick ve Fiske, 2017: 305).

Cinsiyet ayrımcılığı ile geçmişte yöneticilik yolunda başarılı olduklarını bildikleri hemcinslerini işe alma ya da terfi ettirmeye daha yatkın olunduğu belirtilmektedir. Yapılan araştırmalar, kadınların yönetici olduğu yerlerde kadın çalışanlara daha fazla ağırlık verildiğini tam tersi durumda erkeklerin varlığının daha baskın olduğu öne sürülmektedir (Yeşilırmak, 2019: 17)

Cinsiyetçilik tutumları kadınların yönetici pozisyonunda var olmasını etkilemektedir. Kadınlar hayatın çeşitli alanlarında çelişik duygulu cinsiyetçiliğe maruz kaldığı gibi iş hayatında da bu durumun varlığından söz edilebilmektedir (Gülçür, 2006: 63). Örgüt kültüründe eşitlikçi bir sistem kurulması neticesinde kadın yöneticilere karşı oluşan olumsuz algının kırılacağı düşünülmektedir. Yapılan birçok çalışmada daha liberal, adil ve gelişime açık örgütlerin kadın yöneticilere karşı olumlu tutum sergiledikleri gözlemlendiği ileri sürülmektedir (Yeşilırmak, 2019: 14).

Yapılan analizler sonucunda dünya genelinde iş gücüne katılım erkekler için %75 kadınlar içinse %49 olduğu belirtilmektedir. Kadınların erkeklerden daha fazla çaba gösterdiği ve daha uzun süreler çalıştığı, erkeklere kıyasla daha az maaş aldıkları belirtilmektedir. 2018 yılında yönetimde cinsiyetçilik üzerine hazırlanan raporda 149 ülke

arasında Türkiye 130.sırada yer almaktadır (Yeşilırmak, 2019: 5). Düşük statülü insanların yüksek statülü insanlara göre daha fazla çelişik duygulu cinsiyetçilik yaşadığı, adam kayırma, ayrımcılığı ise daha az sergilediği belirtilmektedir. Düşük statülü bireylerde dış kayırmacılık, yüksek statülü bireylerde iç kayırmacılık daha fazla görülmektedir (Işık, 2008: 49).

1.4.2. Sosyal Rol Teorisi

Wood ve Eagly “Sosyal Rol Teorisi” ile kültürel etki, evrimsel olaylar ve biyolojik etmenlerin, kadın ve erkek bireylerin rolleri ile kişilik özelliklerinin birbirine bağlanmasına neden olduğunu bu teori üzerinden açıklamaya çalışmışlardır. Bu teorinin içinde bulundurduğu Rol Uyum Teorisi korumacı cinsiyetçilik ile bağlantılı iken Buyurgan Cinsiyetçi Kalıp Yargı düşmanca cinsiyetçilikle bağlantılanmaktadır. Rol uyum teorisi kadının hassas, yardımsever, ılımlı gibi özellikler ile tanımlamaktadır. Buyurgan cinsiyetçi kalıp yargı ise kadın ve erkek bireylere atfedilen rollerin dışına çıkılmaması gerektiğini, çıkılması durumunda ise cezalandırılmasını uygun görmektedir. Atfedilen roller çerçevesinde kadın naif, cana yakın ve güler yüzlü olmalı, agresif olması halinde rolünün dışına çıkarak cezalandırılması meşru görülmektedir. Birçok meslek grubu erkeklerin yoğunlukta olduğu ve kadınların az miktarda ilgilendiği kalıplaşmış yargıların fazlalıkla bulunduğu hale bürünmüştür. Örneğin inşaat mühendisliği ya da müteahhit gibi meslek gruplarında kadın yöneticilerin varlığından pek söz edilemeyeceği gibi çalışan kesiminde de az sayıda olmaları göze çarpmaktadır. Bu tür basmakalıp yargıların olmasında cinsiyetçi ideolojilerinde etkisi olmakla birlikte kadınların iş hayatında ilerlemesine ya da başarı elde etmesine engel olmaktadır. Kadın bireyler kariyer basamaklarında ilerleme konusunda erkeklere nazaran daha çekingen tavır sergilemektedirler. Bunun en büyük nedeni erkek düşmanlığından kaçınmak istemeleri olarak öne sürülmektedir. Kadın bireyler kariyerlerinde ilerleme konusunda tek düşmanlarının erkekler olmadığı hemcinslerinin de kalıp yargıların dışına çıkmak isteyen kadınlara karşı düşmanca tavır takındıkları görülmektedir. Bu durum korumacı cinsiyetçilik kalıbının birçok kadın tarafından olumlu karşılanmasından kaynaklanmaktadır (Cengiz ve Özdemir, 2020: 2126). Sosyal rol teorisine göre kadınlara atfedilen rollere uygun hareket etmemeleri sonucunda düşmanca tavırla karşılaşacağını bilen kadınların, erkek bireylerin gösterdiği samimi yaklaşımı ve nezaketi tercih etmenin

daha makul olduğunu bu sebeple görevde ilerleme ya da yöneticilik gibi pozisyonlara olan heveslerinin azalmasına ve baskılanmasına neden olmaktadır (Cengiz ve Özdemir, 2020: 2128).

1.4.3. Cam Tavan

Çelişik duygulu cinsiyetçilik ideolojisinin iş dünyasına yansımada en önemli etkenlerden biri cam tavan sendromudur. Düşmanca cinsiyetçiliğin oluşturduğu tutum ve davranışlar kadın bireylerin ilerlemesinde engel teşkil etmekte ve erkeklerin baskın olarak bulunduğu kademeler de cam tavanın geliştirilmesine yardım etmektedir (Cengiz ve Özdemir, 2020: 2127). Shore (1992) yaptığı bir çalışmada iş performans olarak aynı değerlendirilmelerine rağmen kadın yönetici sayısının erkeklerden az olmasında cam tavan etkisinin varlığının etkisi olarak açıklamaktadır (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 4). Kadınların başarısına rağmen yaptığı işte yükselmesine engel olan davranış ve tutumlar toplumsal cinsiyet kalıplarından ziyade işle ilgili olduğu savunulmaktadır (Eroğlu Şah, 2020: 35).

Cam tavan sendromunun tersi olarak düşünülebilen fakat yine kadınlara olumsuz tutum ve davranışlarda bulunulmasına neden olan “Cam Uçurum” kavramı ise, yönetimde bir hata ya da problem olması durumunda yani riskli ve istikrarsız ilerleyen durumlarda yönetime kadın bireylerin atanma ihtimallerinin daha fazla olması durumudur. Örgüt yapısı iyi durumda iken erkeklere atfedilmiş özelliklere sahip bireylerin seçilmesi, sorunlar olduğu zaman kadınlara atfedilmiş özelliklere sahip bireylerin seçilmesi bu kavram ile açıklanmaktadır. Düşmanca cinsiyetçiliği savunan bireylerin bu düşünce yapısına sahip olduğu, kendilerine atfedilmiş olan rollerin dışına çıkan kadınların bu şekilde cezalandırılması gerektiği düşüncesi hâkim olmaktadır (Yeşilırmak, 2019: 39). Örgütte işler iyi giderken erkeklerin yönetim pozisyonunda yer alması işler kötü gittiğinde kadınların bu pozisyonlara getirilmesi cam uçurum kavramı ile açıklanmaktadır (Uysal Çelik, 2018: 28).

Son zamanlarda yapılan çalışmalar günümüzde var olan modern cinsiyetçilik ve ayrımcılık sonucunda cam tavandan ziyade kadın bireylerin ilerlemesinde karmaşık bir engelin varlığından söz edilmektedir. Erkek tipi rollerde kadınların alt statüde olması gerektiğini düşünen korumacı cinsiyetçilik ve yöneticilik gibi üst statülere yükselmeye

alışan kadınlara yönelik cezalandırıcı tavırlarda bulunulması meşru gören düşmanca cinsiyetçilik bu karmaşa durumlarını açıklar niteliktedir (Connor, Glick ve Fiske, 2017: 305). Yapılan alışmalar neticesinde, eēitim seviyesinin kadın yneticiliēe karşı tutumda etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir. Alınan eēitim, gelir düzeyi gibi ilişkilerle cinsiyetçilik arasında negatif bir ilişkinin bulunması erkek yöneticilerin, siyasetçilerin ya da ekonomistlerin okuyup eēitim grdēēi halde hala kadın ırkına karşı önyargısı ve eēitsizliēinin devam etmesinin en büyük rneēidir. İnsanın eēitim düzeyi ile cinsiyetçilik algısı arasında negatif bir ilişki olduēu aşıkardır (Sakallı ve Uēurlu, 2003: 3).

1.4.4. Narsisizm

Çelişik duygulu cinsiyetçilik ideolojisinde kadınlara yönelik takınılan düşmanca tavırların ve şiddetin en büyük yordayıcılarından biri narsistik kişilik özellikleridir. Bireyin kendi çıkarları için başkalarını kullanması, diēer insanların düşüncelerine önem vermemesi, kendi başarısıyla ilgilenmesi narsistik kişilik özelliklerinin başında gelmektedir (Yumuşak, 2013: 7). Narsistik kişilik özellik, toplumsal ilişkiler açısından olumsuz bir tanımlamaya sahip olsa da insanın kendi benliēine ve ruh saēlıēına olumlu yönde etkilediēi ne sürülmektedir. Çeşitli araştırmalar sonucunda, narsistik özelliklerin bireyin motivasyon kazanmasına ve özgüveninin artmasına neden olduēu bulunmaktadır. Fakat bu kişilik zelliēinin olumlu yanlarından çok olumsuz etkilerinin olması ona negatif bir anlam yüklenmesine neden olmaktadır. Empati, z saygı ve etik deēerlerden yoksun düşünceleri içinde barındıran narsistik kişilik zelliēi, diēer insanlara karşı önyargı kalıplarının var olmasına ve ayrımcılıēa yol açmaktadır. 1911’de Otto Rank tarafından literatüre kazandırılan bu kavram, kişinin kendisine duyduēu hayranlık, öz sevgi, kibir özellikleriyle narsisizmi tanımlamıştır (Cengiz ve zdemir, 2020: 2129). İki tip narsistik kişilikten söz edilmektedir. Bunlardan biri Patolojik narsistik kişilik özelliklerine sahip bireylerdir. Bu tip kişiler alışıl gelmiş narsistik tanımlamaların dışında kendine saygısı ve sevgisi olmayan tutum ve davranışlar göstermektedir. Bir diēeri ise normal narsisizmdir. Genel kabul görmüş narsistik tanıma sahip kişilerde bulunan özellikleri anlatmaktadır (Yumuşak, 2013: 7). Narsistik özelliklere sahip bireyler, dışa dönük ve enerjik olmasının yanında agresif özelliklere de sahip olmaktadır. İçinde suçluluk duygusu barındırmayan, çevresindeki olaylardan etkilenmeyen, aşırı mantıklı ve analitik düşünen kişilik yapılarına sahiptir. Benliklerini tehdit eden bir unsur

bulduğunda saldırgan bir tutum sergilemeleri saldırgan cesaret olarak tanımlanmaktadır (Cengiz ve Özdemir, 2020: 2129).

Geçmişten günümüze yapılan birçok araştırma da narsistik kişilik özelliklerinin kadınlardan ziyade erkek bireylerde daha fazla görüldüğü ileri sürülmektedir. Erkek bireylerin lider kalıplarına daha uygun olduğu düşüncesine karşın bu düşüncede olmayan kadınların narsistik özelliklere sahip erkekler tarafında dışlanmasına neden olmaktadır. Kendi benliklerini koruma ve bulundukları konumu sürdürme eğiliminde olmaları geleneksel cinsiyet rollerini benimsemelerine neden olmaktadır (Cengiz ve Özdemir, 2020: 2130). Narsistik kişiliğe sahip bireylerin eleştiriye kapalı, önyargılı davranışlara ise açık oldukları bilinmektedir (Yumuşak, 2013: 8).

1.4.5. Sosyal Üstünlük Teorisi

Toplumda bir kesimin üstün haklara ve rollere sahip olduğu, diğer kesimin ise alt statülerde ve rollerde bulunduğu haksız bir dağılımın varlığından söz edildiği sistemi tanımlamaktadır. Sosyal üstünlük yönelimi fazla olan insanlar ayrımcılık ve eşitsizlik durumlarını daha meşru görmektedirler (Çamaş ve Meşe, 2016: 65). Üç tip hiyerarşik yapıdan söz edilmektedir “yaş sistemi, cinsiyet sistemi ve keyfi kurgulu sistem”. Yaş sistemi ebeveynlerin çocuklar üzerinde kurduğu üstünlükleri anlatmaktadır. Cinsiyet sistemi, çelişik duygulu cinsiyetçilik ideolojisini oluşturan kadınların ekonomik, sosyal ve politik hakları elde etmesinin daha zor olduğu erkek hegemonyasının varlığını anlatmaktadır. Keyfi kurgulu sistem ise din, etnik köken, sosyal statülerin farklılıklarından doğan haksız üstünlüklerden bahsetmektedir (Çamaş ve Meşe, 2016: 66).

1.4.6. Feminizm

Feminizm ideolojisi, baskı ve ezilmeye karşı, toplumsal normlar düzeyinde herkesin eşit ve adil bir şekilde yaşamını sürdürdüğü bir politik tutum olarak tanımlanmaktadır (Bolak Boratav, 2020: 145). Feminizmin amacı kadın bireylerin hangi yollarla ve nedenlerle baskı altında olduğu, ayrımcılığın önlenmesi için ne gibi yolların izlenmesi gerektiğini açıklayabilmektir (Özkan, 2014: 1). Yapılan birçok çalışma da feminizm akımı kadınlara yönelik hakların ve adaletin arandığı bir ideoloji gibi görünse de aslında savunulan şey tüm insanlığın eşit bir şekilde yaşamasını sağlamak. Genellikle

bu dengenin bozulmasında erkeklerin baskın kadınların daha aşağıda algılanması nedeni ile kadın hakları savunulmaktadır. Kadınlara erkeklerle eşit haklar ve sorumluklar yüklendiği zaman dünyada eşitlik ve düzen olacağı öne sürülmektedir (Bolak Boratav, 2020: 152). Geçmişten günümüze toplum yapısı, kültür, teknoloji gelişse de kadınlara yönelik tutum ve davranışlarda değişimler pek olmadığı görülmektedir. Eski dönemlerde de kadınlar içsel güzellikleri, yetenekleri ya da başarıları ile değil fiziksel yönleriyle daha fazla önemli konumdaydı günümüzde de bu durum böyledir. Tek farkın kadınların giderek bilinçlendiği, tek başına her şeyi yapabileceklerine inandıkları, kendi ayaklarının üzerinde durabilecekleri bir dünyanın var olabileceğine inançlarının giderek artmasıdır (Özkan, 2014: 2).

Feminist toplumda özel/kamusal alan ve doğa/kültür halinde ikili karşıtlıkların varlığından söz edilmektedir. Erkek bireyler aklı, toplumdaki kültür ve medeniyet seviyesini temsil ederken; kadın bireylerin ise doğayı, duyguları ve fiziksel durumu temsil ettiği savunulmaktadır. Pateman (1988)'de yaptığı bir çalışmada özel ve kamusal alanların her ikisinde erkeklerin var olduğunu, kadınların ise sadece özel alanda sıkışıp kaldığından söz etmektedir (Özkan, 2014: 1).

Günümüzde hala feminizm ideolojisini savunan kadınlara yönelik “aşırıya kaçıyorlar, abartıyorlar” gibi olumsuz düşünceler varlığını sürdürmektedir (Eroğlu Şah, 2020: 113). Düşmanca cinsiyetçilik feminist yaklaşımlar ve kadınlara yönelik yapılan diğer olumlu hareketler sonucunda erkeklere hâkim olunacağı düşüncesi ile aşağılayıcı tutum ve davranışlarda bulunmaktadırlar (Işık, 2008: 49).

İKİNCİ BÖLÜM

DEMOGRAFİK VE ÇEVRESEL ÖZELLİKLER AÇISINDAN BANKA ÇALIŞANLARININ ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK ALGISI

2.1. ARAŞTIRMANIN NİTELİĞİ

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın amaç ve önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırma hipotezleri açıklanmaktadır.

2.1.1. Araştırmanın Amaç ve Önemi

Toplumun yapı taşını oluşturan cinsiyetçilik kavramı; norm ve rollerin belirlenmesinde önemli etkiye sahiptir. Toplumların cinsiyet kavramı doğrultusunda oluşturdukları alışlagelmiş değerler ve kurallar, cinsiyetler arasında eşitsizliklere ve haksızlıklara yol açabilmektedir. Bu nedenle literatür de cinsiyetçilik ve eşitsizlik üzerine yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır.

Cinsiyetçilik ve eşitsizlik denildiği zaman ilk akla kadın ırkının geliyor olması ve yapılan çalışmalarda kadın bireylerin daha ön planda tutulması önem arz etmektedir. Gerek iş hayatında gerekse sosyal hayatta kadın bireylere yapılan haksızlıkların en önemli etmenlerinden biri cinsiyet olmaktadır. Cinsiyet adı altında geri planda bırakılan kadın bireyler toplum tarafından oluşturulmuş normlar ve değerler doğrultusunda haksız rekabet içerisine sokulmaktadır.

Cinsiyetçilik üzerine yapılmış çalışma konularından biri olan “Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik” i diğerlerinden ayıran en önemli faktörün cinsiyetçilik kavramına tek taraflı bakmıyor olmasıdır. Glick ve Fiske’nin 1996’da ortaya attıkları bu kavram cinsiyetçiliğe sadece düşmanca bakılmadığının diğer yandan koruma amaçlı da cinsiyetçiliğin var olacağını savunmaktadır. Toplumun oluşturduğu değer ve yargılar neticesinde meydana gelen toplumsal cinsiyetçilik kavramını ele alan Glick ve Fiske; bireylerin “kadınlar yapamaz” söylemini iki şekilde yorumlamaktadır. Kadınlar erkeklerin yaptığı işleri yapamaz çünkü güçsüzlerdir düşüncesi olan düşmanca cinsiyetçiliğin yanında, kadınlar hassas ve kırılgan yapıya sahiplerdir ve korunmaları gerekmektedir bu nedenle erkeklerin

yaptığı her işi yapamazlar düşüncesi olan korumacı cinsiyetçiliğin de varlığını savunmaktadırlar.

Düşmanca cinsiyetçilik kadın bireylerin zayıf olduğunu ve her alanda var olmamaları gerektiğini savunan bir kavram iken, korumacı cinsiyetçilik kadın bireylerin korunmaya muhtaç ve ilgi duyulması gereken bireyler olduklarını savunmaktadır. Düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin anlamsal olarak aynı olduğu sadece yaklaşımların farklı olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalar; bireylerin korumacı cinsiyetçiliğe karşı daha ılımlı olduklarını hatta birçoğunun korumacı tutum ve davranışları cinsiyetçilik olarak algılamadığını gözler önüne sermektedir. Erkek bireylerin düşmanca cinsiyetçiliğin yanında korumacı cinsiyetçilikte de bulunabileceğinin ve bu durumu savunabileceğinin fakat kadın bireylerin düşmanca cinsiyetçiliğe karşı katı olmalarına karşın korumacı cinsiyetçiliğe karşı daha ılımlı oldukları yapılan çalışmalarca desteklenmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı, örnekleme oluşturan banka çalışanlarının yaşadıkları çelişik duygulu cinsiyetçilik kavramının alt dalları olan düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliği nasıl algıladıklarını ve bu algının demografik özellikler açısından ne ölçüde farklılaştığını ortaya koymaktır. Çoğunlukla psikoloji alanında çalışılmış olan bu konunun işletmeler bünyesinde de çalışılması gerektiği düşüncesi önem arz etmektedir. İşletmelerde yaşanan cam tavan sendromu, eşitsizlik, mobing vs. gibi cinsiyetçiliği içinde barındıran konuların yanında çelişik duygulu cinsiyetçiliğin de kadın çalışanlarına yapılan haksızlıkları ne derece etkilediği çözümlenmeye çalışılmalıdır. Ayrıca demografik özelliklerin (yaş, medeni durum, eğitim, yaşanan çevre vs.) çelişik duygulu cinsiyetçiliğin oluşmasında ne derece etkili olduğunu açıklamak önemlidir. Böylelikle kadın bireylerin iş hayatında var olmasın da ya da yükselmesinde çelişik duygulu cinsiyetçiliğin etkisinin ve buna bağlı demografik etmenlerin etkisinin anlamlandırılmasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

2.1.2. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları

Banka çalışanlarına anket formları dağıtılmadan önce çalışmanın amacı ve konusu hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Toplanacak verilerin amaca uygun olarak kullanılacağına dair açıklama yapılmıştır. Bu anketlerden elde edilen sonuçların sadece

akademik araştırma doğrultusunda kullanılacağı ve hiçbir kişi ve/veya kuruluş ile paylaşılmayacağı konusunda bilgilendirme yapılmıştır. Bu nedenle araştırmaya katılan çalışanların anket formundaki ifadeleri doğru algılayıp, gerçek görüşlerini bildirdikleri varsayılmaktadır. Seçilen örneklem, araştırmanın evrenini temsil edebilmesi bakımından yeterlidir. Araştırmanın yapılabilmesi için kullanılan anket, analizlerdeki değişkenleri belirlemek için gerekli bütün özelliklere sahiptir. Kullanılacak istatistiki analiz yöntemlerinin yapılacak araştırma açısından yeterli olduğu varsayılmaktadır.

Araştırmayı oluşturan örneklem uygulanan analizler bakımından yeterli görülmesine rağmen, maliyet ve zaman kısıtlaması nedeniyle yalnızca Erzurum da bulunan özel ve kamu bankalarını içermektedir. Ayrıca toplanan verilerin geçerliliği ve güvenilirliği, veri toplamada kullanılan tekniğin geçerliliği ile sınırlıdır.

2.1.3. Araştırmanın Hipotezleri

Dünyanın birçok yerinde kabul gören ataerkil sistem mantığı sonucunda oluşan erkek hegemonyasının devamında getirdiği kadınlara yönelik eşitsizlik ve ayrımcılık siyasi, sosyal ve ekonomik alanda haksızlıklara yol açmaktadır. Ülkelerin siyaset ağına bakıldığı zaman kadınların çok az olması, ekonomik alanda çok iyi yerlere gelmiş yönetici kadınların az olması ve kadınlara değil ama erkeklere özgü sosyal alanların daha fazla olması bu eşitsizliğin belli başlı örneklerindendir (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 3).

Dünyanın birçok yerinde kültürel farklılıklar görülse de iş gücüne katılım oranlarına bakıldığında benzerlikler vardır. Yapılan birçok çalışma sonucunda dünyanın genelinde kadın çalışan oranının erkek çalışan oranından daha düşük olduğu görülmektedir (Sönmez ve Adiller, 2015: 3). Ailenin ikamet ettiği yer ve bireylerin büyüdüğü çevre bireylerin, yaşam biçimlerinde ve düşünce yapılarında değişimlere neden olmaktadır. Kasaba ya da köy gibi daha küçük yüz ölçümüne sahip yerlerde yaşayan bireylerin şehir gibi büyük yüz ölçümüne sahip yerlerde yaşayan bireylerden farklı düşünce yapısına sahip olduğu düşünülmektedir (Altıngöz ve Barut, 2021: 9).

Literatüre kazandırılan birçok araştırma da büyük şehir de yaşayan bireylerin kadınların çalışmasına karşı daha olumlu tutum ve davranış sergilediği küçük şehirdeki bireylerin ise büyük çoğunluğunun olumsuz tutum ve davranışlar sergilediği gözlemlenmiştir (Sönmez ve Adiller, 2015: 5).

Kadınların erkeklere oranla sorumluluklarının daha fazla olması kadın çalışanların işten ayrılmalarında etkili olmaktadır. Yaşanılan ülke de ki ekonomik ve sosyal düzenin bozuk olması, iş gücü piyasasının dengeli olmaması, iş olanaklarının cinsiyetçi düşüncelerle sınırlandırılması gibi durumlar nedeniyle birçok kadın çalışma alanında yer edinememiştir (Sönmez ve Adiller, 2015: 4).

Erkek bireylerin eşlerine, kız çocuklarına ya da kız kardeşlerine karşı muhafazakâr tutumları nedeniyle çalışmalarına engel olmaları sosyal bir etken olmasına karşın ekonomik yetersizlikler nedeni ile kadınların da iş hayatına karışması ekonomik bir etken olarak görülmektedir. Yani ülkelerin sosyal ve ekonomik yapısı kadın çalışan oranını etkilemektedir (Austin ve Jackson, 2019: 35).

Türk kültür yapısı toplulukçu bir yapıya sahipken son zamanlarda kültürel etkileşimler ve teknolojinin etkisiyle bireyci bir yapı olmaya başlamıştır (Sönmez ve Adiller, 2015: 6). Gelir düzeyi düşük bireylerin yaşadığı çevresel sorunlar neticesinde cinsiyetçilik gibi kalıplaşmış rollere daha bağlı olması beklenmektedir (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 62).

Toplum tarafından meşrulaştırılan gelenekselleşmiş roller ile kadın bireylerin iş hayatında yer alması arasında negatif ve doğrudan ilişki olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle gelenekselleşmiş rollerin baskın olduğu toplumlarda kadınların iş hayatında yer alması oldukça zor olmaktadır (Sönmez ve Adiller, 2015: 7).

Kadın bireylerin eşleri ya da aileleri tarafından çalışmasına engel olunması ve bunun sonucunda erkek bireylere bağlı kalması onların daha geri planda durmasına neden olmaktadır (Erkurt, 2015: 8). Cinsiyetçilik bazında erkelerin kurduğu hegemonya ve onların oluşturduğu toplumsallaşmış kalıplar neticesinde kadın bireylerin iş hayatında daha az var olmakta ya da erkeklere kıyasla yüklenen ödev ve sorumluluklar daha ağır olmaktadır (Bal Turan, 2018: 5).

Aytül Ayşe Cengiz ve Ali Özdemir tarafından 2020’de yapılan çalışmada; çalışmanın örneklemini Eskişehir Anadolu üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Anabilim dalında okuyan 115’i erkek 124’ü kadın olan toplamda 239 üniversite öğrenci oluşturmaktadır. Yapılan çalışmada Narsistik Kişilik Envanteri, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ölçeği ve Kadın Yöneticilere Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Kadın katılımcıların düşmanca cinsiyetçilik ve kadınların narsistik

özelliklerinin kadınların yöneticilik yapmasını negatif etkilerinin olduğu saptanmıştır. Erkek katılımcılarda ise kadın yöneticilere karşı düşmanca cinsiyetçiliğin negatif etkileri olduğu belirtilmiştir. Analizler sonucunda kadınların hemcinslerine karşı olumsuz tavırlarının altında narsistik kişilik özelliklerinin yattığı tahmin edilmektedir.

Nuray Sakallı-Uğurlu ve Başak Beydoğan'ın 2006'da yaptığı çalışma; Orta Doğu Teknik Üniversitesinde 187 öğrenciyi kapsamaktadır. Çalışmada Türk üniversite öğrencilerinin kadın yöneticilere karşı tutumları gözlemlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin ataerkilliğin baskın olduğu düşmanca tutumları sergileme seviyesinin fazla olması durumunda kadın yöneticilere karşı daha olumsuz tutum ve davranışlar sergileyecekleri, korumacı cinsiyetçilik boyutunun ise kadın yöneticilere olan tutumlarla anlamlı bir ilişkisinin olmadığı gözlemlenmiştir. Erkek öğrencilerin kadın yöneticilere karşı daha fazla olumsuz tutum ve davranışlarda bulunduğu ifade edilmiştir.

Ruşen Işık 2008' de yaptığı çalışma; Ankara Üniversitesi ve Gazi Üniversitesinde okuyan 351 öğrenci örneğine sahiptir. Bunların 180'i kadın 166'sı erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Namus algısının kadınlara yönelik şiddette çelişik duygulu cinsiyetçilik ve var olan sistemin nedenli meşrulaştırıldığı gözlemlenmeye çalışılmıştır. Çalışmalar neticesinde düşmanca cinsiyetçiliğin kadınlara yönelik şiddeti meşrulaştırdığı ve kadınların çalışması konusunda negatif düşüncelerin varlığına neden olduğu bulgulanmıştır. Aynı şekilde kadın bireylerin korumacı cinsiyetçilik puanlarının yüksek olması bu eşitsiz ortamı destekler nitelikte bulunmuştur. Kadınların sadece ev işleriyle ilgilenmesi ve çocuk bakması düşüncesi meşru kabul edilmektedir.

Yapılan araştırmalara göre, bekar bireylerin evli bireylere oranla kadınların iş hayatında var olması gerektiği düşüncesine daha olumlu baktığı gözlemlenmiştir (Sönmez ve Adiller, 2015: 5). Evli bireyler bekar bireylere oranla daha fazla cinsiyetçi tutum ve davranışlar sergilemektedir (Diker, Taşpınar ve Soylu, 2017: 138). Bireylerin evli olup olmaması ya da romantik ilişkilerinin olup olmaması durumu toplumda kabul görmüş cinsiyetçi tutumları etkilediği yapılan çalışmalarca öne sürülmektedir. Bu konuya istinaden yapılan bazı çalışmalarda ise medeni durumun cinsiyetçi tutumları pek etkilemediği analiz edilmiştir (Altıngöz ve Barut, 2021: 7).

Evli erkekler ev ile alakalı sorumlulukların çoğunun kadına ait olduğu düşüncesi çerçevesinde eşlerinin çalışma hayatında yer alması konusunda daha katı düşünceye sahip

olmaktadırlar. Alışlagelmiş olan erkek para kazanır, kadın eve ve çocuklara bakar düşüncesi kadın çalışma oranlarının erkeklere oranla daha düşük olmasına; çalışan kadınların ise evde ki sorumluluklarının fazla olduğu düşüncesi ile çalışma hayatında fazla sorumluluk verilmemesi neticesinde yükselememesi medeni durumun cinsiyetçilik de etkili bir demografik özellik olduğunu göstermektedir (Nimbi, Tripodi, Rossi, Michetti ve Simonelli, 2018: 11).

Medeni durumu evli olup da batı da yaşayan bireylerin doğuda yaşayanlara oranla çalışan kadınlara bakış açısının daha ılımlı olduğu fakat kadınların yükselmesi konusunda hemen hemen ortak fikirlerin olduğu çalışmalarca kanıtlanmıştır. Bahsedilen şu ki; ekonomik ve dönemin getirdiği şartlar neticesinde her bireyin çalışması gerektiği düşüncesi artmakta fakat kadın bireylerin yaradılışları gereği her işi yapamayacağı, sorumluluk alma konusunda aşırı yüklenilmemesi gerektiği düşüncesi doğrultusunda yükselmeleri ya da daha iyi yerlerde olmalarında hala bir engel bulunmaktadır (Kiral Uçar ve Özdemir, 2021: 4).

Toplum tarafından meşrulaştırılan cinsiyetçi kalıplar, sistemin meşrulaştırılması kadın çalışan oranını negatif yönde etkilemektedir. Cinsiyet temelli yapılmış olan ayrımcı tutum ve davranışlar neticesinde cinsiyetçilik meydana gelmektedir (Eniç, 2015: 9). Cinsiyetlerden birinin diğerinden daha üstün konumda olması ayrımcılık ve eşitsizliğe yol açmaktadır (Danış, Erkoç, Çınar ve Usta, 2020: 140).

Cinsiyetçilik, biyolojik farklılıklar dışında toplumun oluşturduğu kalıplaşmış davranışları da kapsayan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Bal Turan, 2018: 4). Cinsiyetçilik kavramı içeriği aslında diğer demografik özelliklerin hepsini barındırmaktadır. Şöyle ki cinsiyetçilik olgusu altında sosyal, psikolojik, politik ve ekonomik birçok etmen vardır ve her biri cinsiyetçiliği etkilemektedir (Özbaş, 2020: 3).

Korumacı cinsiyetçilik ve düşmanca cinsiyetçilik ile toplulukçuluk değişkenleri arasında pozitif ilişki bulunurken, bireycilik değişkeni ile sadece korumacı cinsiyetçilik arasında pozitif ilişki bulunmaktadır (Sönmez ve Adiller, 2015: 12). Yapılan birçok çalışma neticesinde düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçiliğin alt boyutları kadınların çalışma hayatında olmasına olumsuz yönde bakmaktadır. Korumacı cinsiyetçiliğin alt dalları olan korumacı ataerkillik ve korumacı heteroseksüellikten ziyade tamamlayıcı cinsiyetler arası farklılaştırma daha ağır basmakta ve düşmanca

cinsiyetçilik düşüncesinden etkilenmektedir. Tamamlayıcı cinsiyetler arası farklılaştırma düşmanca cinsiyetçiliğin dışı vurulmamış hali, kadınlara ilişkin yine düşmanca düşünceleri içinde barındıran bir tutum olarak karışımıza çıkmaktadır (Diker, Taşpınar ve Soylu, 2017: 133-138).

Gençler yaşlı insanlara nazaran çelişik duygulu cinsiyetçilik davranışlarında bulunmaya daha eğilimlidirler (Diker, Taşpınar ve Soylu, 2017: 138). Kadın bireylerde yaş arttıkça yapılan haksız cinsiyetçiliğe karşı tolerans gösterme de artmaktadır (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 61).

Erkek bireylerde yaş ilerledikçe cinsiyetçi eşitsizliğin daha çok savunulduğu ve kadın bireylere karşı düşmanca cinsiyetçi tutumların daha baskın olduğu düşünülmektedir. Kadın bireylerde ise yaş ilerledikçe eğitim düzeylerindeki düşüklüğe bağlı olarak cinsiyetçiliğe karşı toleransın arttığı düşünülmektedir. Kadınlara yönelik cinsiyetçi tutum ve davranışlar neticesinde gösterilen şiddet ve haksızlıklara karşı kadın bireylerin daha fazla tepki gösterdiği bilinse de cinsiyetçilik sonucu oluşan korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğe karşı erkek bireylerle aynı düzeyde tepki gösterdikleri gözlemlenmiştir (Altıngöz ve Barut, 2021: 8).

Bireylerin eğitim seviyeleri cinsiyetçilik bazında tutum ve davranışlarının değişmesinde önemli etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim seviyesi düşük bireylerin kadınların çalışmasına yönelik olumsuz düşüncelere sahip olduğu yapılan çalışmalarca kanıtlanmıştır. Eğitim seviyesi yüksek bireylerin kadın çalışanlara karşı tutumu ve cinsiyetçi tavırları daha olumlu olmaktadır (Diker, Taşpınar ve Soylu, 2017: 138). Eğitim seviyesi düşük olan kadın bireylerin ataerkil yapıya karşı toleranslarının daha fazla olduğu yapılan çalışmalarca kanıtlanmıştır. Eğitim düzeyi arttıkça düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğe karşı kadın bireylerin sessiz kalmadığı gözlemlenmiştir. Eğitim düzeyi ile çelişik duygulu cinsiyetçilik arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Eğitim düzeyi arttıkça yapılan cinsiyetçilik azalmakta yine tam tersi eğitim düzeyi azaldıkça cinsiyetçilik artmaktadır (Sakallı Uğurlu, 2003: 61-62).

Eğitim düzeyini yükseltmek önce aileden başlar ve daha sonra çevreye doğru yayım göstermektedir. Yani bir çocuğun eğitim düzeyini yükseltmek çevrede bir bireyin daha yararlı davranışlarda bulunmasına her bir ebeveynin bu davranışta bulunması ise topluma yararlı bireyler yetiştirilmesine olanak sağlamaktadır. Eğitim düzeyi artan bir toplumda

ise toplumsal kalıp haline gelmiş cinsiyetçilik düşüncesinin azalacağına inanılmaktadır (Akbaş ve Sakallı Uğurlu, 2013: 88).

Eğitim düzeyi arttıkça birey daha eşitlikçi tutum ve davranışlar sergilemektedir. Bu düzeyin düşük olduğu toplumlarda cinsiyetçilik, eşitsizlik ve ataerkil yapı daha yoğun görülmektedir (Tarhan, Çetin Gündüz ve Ekşioğlu, 2017: 1895). Günümüzde kadınların eğitim düzeyleri yüksek olmasına rağmen üst pozisyonda düşük oranda yer almaktadırlar. Giderek artan kadın çalışan oranlarına karşı lider ya da yönetici pozisyonundaki kadın çalışan oranı oldukça düşüktür (Battal, Akgül, Şengün ve Kılıçaslan, 2017: 2).

Kadın bireylerin kariyer yapamaması ya da kariyerlerinde yükselememelerinde eğitimdeki fırsat eşitsizlikleri ve kalıplaşmış yargıların etkisi görülmektedir (Battal, Akgül, Şengün ve Kılıçaslan, 2017: 7).

Bazı literatür taramaları neticesinde; çalışan kadınlara yönelik yapılan ayrımcılık kuramsal olarak tanımlanan ayrımcılığın içinde yer aldığı belirlenmiştir (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 2). Yapılan çalışmalar neticesinde, eğitim seviyesinin kadın yöneticiliğe karşı tutumda etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir. Alınan eğitim ile cinsiyetçilik arasında negatif bir ilişkinin bulunması erkek yöneticilerin, siyasetçilerin ya da ekonomistlerin okuyup eğitim gördüğü halde hala kadın ırkına karşı önyargısı ve eşitsizliğin devam etmesinin en büyük örneğidir. İnsanın eğitim düzeyi ile cinsiyetçilik algısı arasında negatif bir ilişki olduğu aşıkardır (Sakallı Uğurlu, 2003: 3).

Bireyler toplumsal cinsiyetçilik kavramını aile içinde öğrenir ve bu durum tutum ve davranışlar olarak topluma yansır. Yani bir erkek çocuk babasının annesine olan cinsiyetçi tavırlarını benimseyerek aynı tutum ve davranışları büyüdüğü zaman eşine uygulayabilir. Yine aynı durumda kız çocuğu annesinde gördüğü cinsiyetçiliğe karşı sessiz kalma eylemini doğru davranış gibi benimseyip ileri süreçte kendi tutum ve davranışlarına yansıtabilir. Davranışçı yaklaşım, sosyal öğrenme kuramı, sosyal bilişsel teori gibi literatüre kazandırılmış kuramlarda bu durumu destekler niteliktedir. Yani birey cinsiyet kimliğini aile içinde benimser ve bunu davranışlarıyla pekiştirir (Tarhan, Çetin Gündüz ve Ekşioğlu, 2017: 1896).

Kadın ve erkek bireyler siyasi konulardaki tutum ve davranışlarında önemli farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıklar ahlaki yargıdaki farklılıkların temelinden kaynaklanmaktadır. Kadın bireylere atfedilmiş olan annelik ve ev işleri gibi görevlerin

dışına çıkıp dış dünya ile bağlantı kuran kadınlar siyasetle alakalı bilgilere daha çabuk vakıf olabilmektedir. Ev dışına çıkmış ve çalışma hayatına girmiş kadınların siyasetle daha fazla ilgilendikleri, politik kapasitelerinin ve becerilerinin daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde siyasi araçlardan biri olan sendikalarındaki kadın üyelerin azlığı dikkat çekse de gün geçtikçe bu sendikalara katılımların arttığı belirtilmektedir. Siyaset denildiği zaman saldırganlık ve erkeksi güç akla gelmesinin kadınların siyaset de neden daha az bulunduklarının en büyük cevabıdır. Fiziksel dezavantajlarından kaynaklı meydana gelen cinsiyetçi tutumlar nedeniyle erkeklere karşı politik ve sosyal güç yönünden zayıf konumda bulunmaktadırlar (Carnaghan ve Bahary, 1990: 380).

Güldü ve Ersoy Kart (2009) yaptıkları nicel çalışma neticesinde, kadın bireylerin cinsiyetçi düşünceler doğrultusunda politikadan uzak kaldığı, siyaset denildiği zaman erkek bireylerin fiziksel özellikleri ile bağlantılı güç ve şiddeti andırmasından kaynaklı kadınların daha az ilgi duyduğu bir alan olarak tanımlanmaktadır. Ev işleri ve annelik gibi görevlerin kadın bireylere yüklenmiş olması ve dışarı ile daha az bağlantı kuruyor olmaları siyasetten bir nebze de olsa uzak kalmalarına neden olmaktadır.

Feminist toplumda özel/kamusal alan ve doğa/kültür halinde ikili karşıtlıkların varlığından söz edilmektedir. Erkek bireyler aklı, toplumdaki kültür ve medeniyet seviyesini temsil ederken; kadın bireylerin ise doğayı, duyguları ve fiziksel durumu temsil ettiği savunulmaktadır. Pateman (1988)'de yaptığı bir çalışmada özel ve kamusal alanların her ikisinde erkeklerin var olduğunu, kadınların ise sadece özel alanda sıkışıp kaldığından söz etmektedir (Özkan, 2014: 1).

Kamusal ve özel alanda kadın bireylerin dışlanmış olması, erkek hegemonyasının meşrulaştırılması gibi durumlar çelişik cinsiyetçiliğe neden olmaktadır (Altan Arslan ve Güz, 2018: 489).

Kadınların iş yaşamlarında yönetici olma basamakları erkeklerden iki kat daha fazla olduğu bilinmektedir. Kadınlara yapılan fiziksel ve psikolojik basmakalıp önyargılar kadın yöneticilerin bu unvanı kazanırken daha fazla efor sarf etmesine neden olmaktadır. Cam tavan, cam uçurum gibi olgular kadınların üst yönetim gibi kademelerde daha az yer almasına sebep olmaktadır (Cengiz ve Özdemir, 2020: 2126).

Düşmanca cinsiyetçiliği savunan bireylerin ataerkil yapıyı benimsediği ve kadın yöneticilere karşı daha olumsuz tutum ve davranışlar sergilediği bilinmektedir (Gülçür, 2006: 22). Toplumun oluşturduğu geleneksel rol kalıplarına bürünmüş bireyler hangi konularla ilgileneceklerini, çalışma yaşantılarını, eğitimlerini, karşı cinsle olan ilişkilerini ve performanslarını etkilemektedir. İş başvurularında kadın adaylar daha deneyimli olmalarına rağmen cinsiyetçi kalıp yargılardan dolayı işe alınmamakta ya da daha alt pozisyonlarda çalıştırılmaktadır (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 3).

Yukarıda ifade edilen görüşler doğrultusunda aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur.

H1: Çalışanların korumacı ve düşmanca cinsiyet algısı cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H2: Çalışanların korumacı ve düşmanca cinsiyet algısı yaş değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H3: Çalışanların korumacı ve düşmanca cinsiyet algısı eğitim değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H4: Çalışanların korumacı ve düşmanca cinsiyet algısı medeni durum değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H5: Çalışanların korumacı ve düşmanca cinsiyet algısı eşin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılık göstermektedir

H6: Çalışanların korumacı ve düşmanca cinsiyet algısı eşin çalışma durumuna göre değişkenine göre farklılık göstermektedir

2.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu kısımda araştırmaya konu olan evren ve örneklem seçimi, veri toplama aracının geliştirilmesi, veri toplama süreci ve anket formunun güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir.

2.2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Erzurum da bulunan özel ve kamu bankalarında çalışanlar oluşturmaktadır. Araştırmamız Erzurum merkez ilçede bulunan 40 bankada

gerçekleştirilmiştir. Nisan-Mayıs 2022 tarihleri arasındaki bir aylık süreçte, belirlenmiş olan örneklem grubuna anketler bizzat araştırmacı tarafından elden ve mail yoluyla dağıtılmış, çalışanlara gerekli açıklamalar yapılmış ve çalışma şartları ve yoğunlukları göz önünde bulundurularak anket formları dağıtıldıktan 4 gün sonra toplanmıştır.

2.2.2. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırmayı yaparken veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anket formunun hazırlanmasında Sakallı ve Uğurlunun Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik anket formundan faydalanılmıştır. (Uğurlu Sakallı, 2002: 49). Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği 5’li Likert ölçeğine göre düzenlenmiştir (1 = Kesinlikle Katılmıyorum, 2 = Katılmıyorum, 3 = Kararsızım, 4 = Katılıyorum, 5 = Kesinlikle Katılıyorum). Anket formunda çalışanların demografik ve çevresel özelliklerini belirlemeye yönelik olartak hazırlanan soruların yanında çelişik duygulu cinsiyetçiliğin boyutları olan düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliği ölçmek amacıyla hazırlanmış 22 ifade yer almaktadır

Geçmişten günümüze cinsiyetçilik veya kadın bireylere ilişkin tutum ve davranışlar konusunda geliştirilen çok fazla ölçek olduğu bilinmektedir. Bu ölçeklerin ortak noktası kadına yönelik olumsuz duygularla ilgili olmasıdır. Oysaki, olumsuz tutum ve basmakalıp yargıların yanında olumlu tutum ve kalıp yargıların da olduğu bazı araştırmacılar tarafından ileri sürülmektedir. Glick ve Fiske (1996), geliştirdikleri Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ideolojisi ve ölçeği kadına yönelik tutum ve davranışları tek taraflı (olumsuz) değil iki taraflı (olumlu ve olumsuz) duyguları içermektedir (Sakallı ve Uğurlu, 2003: 7).

Glick ve Fiske tarafından 1996’da gerçekleştirilmiş olan bu ölçek Türk literatürüne Sakallı-Uğurlu tarafından 2002’de Türkçeye uyarlanarak kazandırılmıştır (Aktan ve Asker, 2020: 641). Yapılan çalışmanın örneklemi ODTÜ de okuyan 1024 öğrenci oluşturmuştur (Sarıhan ve Yılmaz, 2018: 96). Ölçek, kadınlara yönelik cinsiyetçi tutum ve davranışların hem erkek hem de kadın bireyler tarafından ölçmeyi amaçlamaktadır. Yirmi iki maddelik ölçekten on bir tanesi düşmanca cinsiyetçilikle alakalı on bir tanesi korumacı cinsiyetçilikle alakalı olmaktadır. Ölçek 5’li Likert tipi ölçek ile hazırlanmış bulunmaktadır (1: Kesinlikle katılmıyorum – 5: Kesinlikle katılıyorum). Sakallı-Uğurlu’nun 2002’de yaptıkları çalışmada iç tutarlılık katsayısı tüm ölçekler için .85,

düşmanca cinsiyetçilik için .87 ve korumacı cinsiyetçilik için .78 olarak bulunmuştur. Güvenilirlik katsayıları ise tüm ölçekler için .87, düşmanca cinsiyetçilik için .84 ve korumacı cinsiyetçilik için .81 olarak hesaplanmıştır. Bu analiz sonucunda kadın bireylere karşı cinsiyetçilik kalıplarının fazlaca onaylandığı gözler önüne serilmektedir (Aktan ve Asker, 2020: 641).

Yapılan bu ölçek ile erkeklerin, kadınlar üzerindeki tutum ve davranışları ölçülmeye çalışılmaktadır. Düşmanca ölçek analizinde feminist karşıtı ve kadınların yapıları gereği erkeklerin daha alt tabakasında olması gerektiğini savunan ifadeler yer verilmektedir. Korumacı ölçek analizinde ise kadınların zayıf ve korunmaya muhtaç oldukları ifadeler yer verilmektedir (Alptekin, 2014: 206). Kadınlara yönelik cinsiyetçi tutumlar ile korumacı cinsiyetçilik arasında pozitif anlamlı ilişki olduğu öne sürülmüştür (Aktan ve Asker, 2020: 645).

Glick ve Fiske (1996) Amerika’ da öğrencilere ve diğerlerine yaptıkları çalışmalar sonucunda, ÇDCÖ’nin faktör analizleri sonucu DC ve KC’nin en uygun cinsiyetçilik ölçeği olacağını bunun yanında KC’nin alt dalları olan; koruyucu ataerkillik, cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma ve heteroseksüel yakınlık tutumlarının belirleyici olduklarını belirtmişlerdir. Tek faktör olan DC’nin ise düşmanca ataerkillik, cinsiyetler arası rekabetçi farklılaştırma ve düşmanca heteroseksüelliği içinde bulundurduğunu belirtmişlerdir (Sarıhan ve Yılmaz, 2018: 96).

2.3. ANALİZ VE BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde ankete katılan çalışanların demografik özelliklerin korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğe ilişkin algılarına, güvenilirlik ve geçerlilik analizlerine ve faktör analizlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Kullanılan ölçeğin yapı geçerliliği açıklayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi ve güvenilirlik analizi ile incelenmiştir. SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 25 paket programı ve R Studio programı kullanılarak veri analizi gerçekleştirilmiştir. Değişkenlerin normalliği Kolmogorov-Smirnov ve Shaphiro-Wilk testleri ile incelenmiş olup değişkenlerin normal dağılım varsayımını sağlamadığı görülmüştür. Bu nedenle parametrik olmayan istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Bağımsız iki grubun karşılaştırılmasında Mann-Whitney U Testi, bağımsız ikiden çok

grubun karşılaştırılmasında ise Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Çoklu karşılaştırma testi olarak ise Tamhane testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki Spearman ilişki katsayısı ile incelenmiştir. Hipotez testlerinde anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

2.3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 1’de katılımcıların cinsiyet dağılımı verilmiştir. Katılımcıların %44.22’si kadın %55.78’i erkektir.

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	F	%
Kadın	134	44.22
Erkek	169	55.78

Tablo 2’de katılımcıların yaş dağılımı verilmiştir. Katılımcıların %45.21’i 26-35 yaş grubunda %12.54’ü ise 46-55 yaş grubunda yer almaktadır. 18-25 yaş grubunda yer alan katılımcıların oranı %10.56’dır.

Tablo 2. Katılımcıların Yaş Dağılımı

Yaş	F	%
18-25	32	10.56
26-35	137	45.21
36-45	96	31.68
46-55	38	12.54

Tablo 3’de katılımcıların öğrenim durumu verilmiştir. Lisans eğitim seviyesine sahip katılımcı oranı %73.27’dir. Bu durum çalışanların önemli bir kısmının lisans mezunu olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumu	F	%
İlkokul/ortaokul	2	0.66
Lise	25	8.25
Ön Lisans	14	4.62
Lisans	222	73.27
Lisansüstü	40	13.20

Tablo 4’de katılımcıların medeni durumu verilmiştir. Evli olanların oranı %64.69’ken bekarların oranı %35,31 dir.

Tablo 4. Katılımcıların Medeni Durumu

Medeni durum	F	%
Evli	196	64.69
Bekar	107	35.31

Tablo 5’de katılımcıların eş eğitim düzeyi verilmiştir. Eş eğitim düzeyi lisans olanların oranı %61.46 iken ilkokul/ortaokul olanların oranı ise %6.34’dür.

Tablo 5. Katılımcıların Eş Eğitim Düzeyi

Eş Eğitim Düzeyi	F	%
İlkokul/ortaokul	13	6.34
Lise	32	15.61
Ön Lisans	24	11.71
Lisans	126	61.46
Lisansüstü	10	4.88

Tablo 6’da katılımcıların eş çalışma durumu verilmiş olup eşi çalışanların oranı %72.20’dir.

Tablo 6. Katılımcıların Eş Çalışma Durumu

Eş Çalışma Durumu	F	%
Evet	148	72.20
Hayır	57	27.80

2.3.2. Ölçek Güvenirliğinin ve Geçerliliğinin İncelenmesi

Araştırma için kullanılan anket formundan elde edilen verilerle gerekli analizlerin yapılabilmesi için ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirliklerinin incelenmesi gerekmektedir. Öncelikle anket formlarının araştırmanın evrenini temsil etmeye uygun olduğu belirlenmiş olup, bu nedenle de analiz yapabilmek için yeterli büyüklüğe erişildiği söylenebilir.

Güvenilirlik kavramı, ölçme aracıyla aynı durumlarda tekrarlanan ölçümler arasındaki kararlılık seviyesinin bir göstergesidir. Güvenilirlik ölçme aracı olmasının yanında aracın sonuçlarına ilişkin özelliştir (Ercan ve Kan, 2004: 212). Güvenilirlik analizinin amacı, verilerin rastgeleliğini ölçmektir. Cevaplar rastgele dağılırsa bulgular güvenilir kabul edilir.

Güvenilirlik analizi seçilen örneğin güvenilirliğini, tesadüfiliğini ve tutarlılığını test etmekte kullanılır.

Ölçüm aracının güvenilirliğini hesaplamak için çeşitli yöntemler vardır. En yaygın olanı ise içsel tutarlılık (internal consistency) yöntemidir.

Sonucun güvenilir olup olmadığına Cronbach's Alpha (α) değerine göre karar verilir.

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise güvenilir değildir.

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise düşük güvenilirliktedir.

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise oldukça güvenilirdir.

$0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ ise yüksek derecede güvenilirdir.

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeğinin (ÇDCÖ) yapı geçerliği Sakallı (2002) ve Aktan ve Yalçındağ (2021) tarafından yapılmıştır. Sakallı (2002) yaptığı faktör analizi

sonucunda ÇDCÖ'nün özdeğeri 1'den büyük olan 4 faktörü olduğunu bulmuştur. Bu 4 faktörün varyans açıklama oranı ise %51.07 olarak belirtilmiştir. Aktan ve Yalçındağ (2021) ise faktör analizi sonucunda özdeğeri 1'den büyük olan 2 faktör saptamıştır. Ayrıca, Aktan ve Yalçındağ (2021) 2 maddenin faktör yüklerinin düşük olduğu ve çıkarılmasının yapı geçerliliğini olumlu yönde etkilediğini vurgulamışlardır.

Bu çalışmada da ÇDCÖ'nün yapı geçerliliği açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Öncelikle, açıklayıcı faktör analizinin uygunluğu KMO ve Bartlett testi ile incelenmiştir. KMO değeri faktörler arasındaki kısmi korelasyonu ölçerken Bartlett testi ise korelasyon matrisinin birim matris olup olmadığını test etmektedir. Sonuçlar Tablo 16'da verilmiştir. KMO değeri 0.95 olup faktörler arasında yüksek korelasyon olduğunu göstermektedir. Bartlett testine ilişkin p-değeri <0.001 olup korelasyon matrisinin istatistiksel olarak birim matristen farklı olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu sonuçlar verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

Tablo 7. KMO ve Bartlett Test Sonuçları

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		0.95
Bartlett's Test of Sphericity	Ki-kare	5581.05
	sd	231
	p-değeri	<0.001

Tablo 8'de ise faktör analizine ilişkin sonuçlar verilmiştir. Özdeğeri 1'den büyük olan 2 faktör elde edilmiştir. Birinci faktörün varyans açıklama oranı %48.261, ikinci faktörün varyans açıklama oranı ise %18.802 olup iki faktörün birlikte varyans açıklama oranı ise %67.063 olarak hesaplanmıştır. Tablo 17'de verilen faktör yükleri incelendiğinde faktörler yüklerinin 0.70-0.83 arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Faktör Analizi Sonuçları

1. Faktör: Düşmanca Cinsiyetçilik	Faktör Yükleri	Öz değer	Açıklanan Varyans
DC1	0.709	10.617	48.261
DC2	0.834		
DC3	0.831		
DC4	0.837		
DC5	0.839		
DC6	0.828		
DC7	0.827		
DC8	0.838		
DC9	0.831		
DC10	0.809		
DC11	0.805		
2. Faktör: Korumacı Cinsiyetçilik	Faktör Yükleri	Öz değer	Açıklanan Varyans
KC1	0.714	4.136	18.802
KC2	0.832		
KC3	0.805		
KC4	0.734		
KC5	0.798		
KC6	0.756		
KC7	0.784		
KC8	0.837		
KC9	0.737		
KC10	0.771		
KC11	0.734		

Tablo 9’da ÇDCÖ’nün güvenirlik analizine ilişkin sonuçları verilmiştir. Cronbach Alpha değeri 1’e yaklaştıkça ölçeğin güvenirliği artmaktadır. 0.70 üzerindeki değerler yeterli derecede güvenilir olduğunu göstermektedir. Burada, DC ve KC alt boyutları için güvenirlik değerleri sırasıyla 0.958 ve 0.941 olarak elde edilmiştir. Ölçeğin genel güvenirliği ise 0.793’tür.

Tablo 9. ÇCDCÖ'nün Güvenirlik Analiz Sonuçları

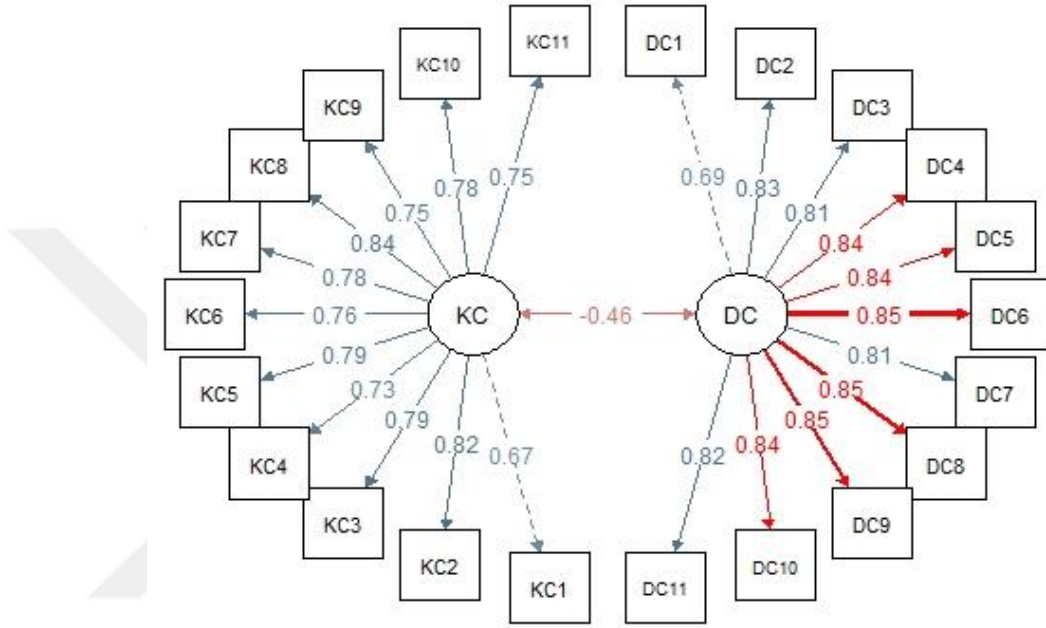
Boyutlar	Cronbach Alpha
DC	0.958
KC	0.941
Genel	0.793

Ayrıca Tablo 10'da her bir maddenin ölçekten çıkarıldıktan sonra Cronbach Alpha değerlerinin nasıl değiştiğine ilişkin sonuçlar verilmiştir. Tablo 19'da verilen sonuçlara göre herhangi bir maddenin çıkarılması ölçeğin güvenirliğini 0.793 değerinin üzerine çıkarmamaktadır. Bu nedenle ölçekten herhangi bir madde çıkarılmamıştır.

Tablo 10. Ölçek Maddeleri Çıkarıldıktan Sonra Elde Edilen Cronbach Alpha Değerleri

Maddeler	Madde Çıkarılınca Elde Edilen Cronbach Alpha Değeri
DC1	0.786
DC2	0.781
DC3	0.780
DC4	0.782
DC5	0.781
DC6	0.784
DC7	0.779
DC8	0.782
DC9	0.783
DC10	0.787
DC11	0.785
KC1	0.786
KC2	0.784
KC3	0.786
KC4	0.790
KC5	0.787
KC6	0.789
KC7	0.788
KC8	0.784
KC9	0.792
KC10	0.790
KC11	0.793

Ölçeğe ilişkin doğrulayıcı faktör analizi R Studio programında lavaan paketi ile yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Şekil 3’de verilmiştir. CFI (Comparative Fit Index) değeri 0.916, TLI (Tucker-Lewis Index) değeri 0.906 ve RMSR (Root Mean Square Residual) değeri ise 0.049 olarak elde edilmiştir. CFI ve TLI değerinin 0.90 üzeri, RMSR değerinin 0.05’in altında olması modele uyumun göstergesi olarak kabul edilir.

Şekil 3. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Tablo 11’de ise ölçek maddelerine ilişkin ortalama, standart sapma değerleri ve her bir madde için sıklık tablosu verilmiştir. Düşmanca cinsiyetçilik alt boyutunda en yüksek ortalama değeri 3.16 değeri ile “Kadınlar çabuk alınırlar” maddesine aittir. Korumacı cinsiyetçilik alt boyutunda ise en yüksek değer 3.55 ile “Kadınlar erkeklerden daha ince bir kültür anlayışına ve zevkine sahiptirler” maddesine aittir.

Tablo 11. Ölçek Maddelerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler	Ortalama	Std. Sapma	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
DC1	2.76	1.22	14.5	38.9	8.3	32.3	5.9
DC2	2.71	1.36	25.4	25.4	11.2	29.0	8.9
DC3	2.71	1.38	23.8	29.7	10.9	22.8	12.9
DC4	3.00	1.42	20.5	21.8	12.5	28.1	17.2
DC5	2.77	1.39	24.1	25.7	12.5	24.8	12.9
DC6	3.16	1.39	15.2	22.8	13.9	27.4	20.8
DC7	2.89	1.33	18.8	24.8	18.5	24.8	13.2
DC8	2.98	1.34	17.2	22.4	21.8	22.4	16.2
DC9	3.02	1.38	19.5	20.5	14.9	29.4	15.8
DC10	3.01	1.36	15.8	26.7	15.5	24.4	17.5
DC11	2.84	1.35	21.5	23.1	18.5	23.8	13.2
KC1	3.34	1.28	11.2	18.8	12.2	40.3	17.5
KC2	3.39	1.40	13.2	19.5	9.6	30.7	27.1
KC3	3.14	1.47	19.1	21.1	9.6	27.1	23.1
KC4	3.36	1.35	11.9	19.5	13.9	30.0	24.8
KC5	3.51	1.31	11.6	13.5	12.2	37.3	25.4
KC6	3.13	1.34	13.5	24.4	16.5	26.7	18.8
KC7	3.37	1.35	11.9	18.8	14.9	29.7	24.8
KC8	3.54	1.33	10.2	15.8	12.5	32.3	29.0
KC9	3.40	1.28	9.9	17.8	16.8	33.7	21.8
KC10	3.26	1.43	15.8	18.8	15.2	23.8	26.4
KC11	3.55	1.37	11.2	15.8	11.2	30.4	31.4

2.3.3. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Analiz Sonuçları

Ölçeğin analizi iki faktörlü yapı üzerinden yapılmıştır. Bu amaçla korumacı cinsiyetçilik (KC) ve düşmanca cinsiyetçilik (DC) alt boyutları için skor değerleri elde edilmiştir. Elde edilen skor değerlerine ilişkin betimsel istatistik değerleri Tablo 21’de verilmiştir. Ayrıca Tablo 22’de skor değerlerinin normal dağılım varsayımını sağlayıp

sağlamadığı Kolmogorov-Smirnov ve Shaphiro-Wilk testleri ile incelenmiştir. Test sonuçlarına göre KC ve DC skor değerleri normal dağılım varsayımını sağlamamaktadır ($p<0.001$). Bu nedenle istatistiksel hipotez testlerinde parametrik olmayan yaklaşımlar kullanılmıştır.

Tablo 12. DC ve KC Boyutları İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

Boyutlar	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
DC	11	55	31.84	12.53
KC	11	55	36.99	11.85

Tablo 13. DC ve KC Skor Değerlerinin Normallik Test Sonuçları

Boyut	Kolmogorov-Smirnov		Shapiro-Wilk	
	Test İstatistiği	p-değeri	Test İstatistiği	p-değeri
DC skor	0.134	<0.001	0.913	<0.001
KC skor	0.133	<0.001	0.914	<0.001

Tablo 14’de düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik skor değerlerinin cinsiyete göre değişimi Mann-Whitney U testi ile incelenmiştir. Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik skor değeri kadınlara göre daha yüksektir ($p<0.001$). Kadınların korumacı cinsiyetçilik skor değeri erkeklere göre daha yüksektir ($p<0.001$).

Tablo 14. Düşmanca Cinsiyetçilik ve Korumacı Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Cinsiyete Göre Değişiminin İncelenmesi

Cinsiyet		DC Skor	KC Skor
Kadın	Ortalama	25.86	40.73
	n	134	134
	Std. Sapma	10.38	9.78
Erkek	Ortalama	36.58	34.02
	n	169	169
	Std. Sapma	12.07	12.52
Test İstatistiği		-7.15	-4.55
p-değeri		<0.001	<0.001

Tablo 15’de düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik skor değerlerinin yaş gruplarına göre değişimi Kruskal-Wallis H testi ile incelenmiştir. Yaş gruplarına göre düşmanca cinsiyetçilik skor değerleri arasındaki fark anlamlı iken ($p<0.001$) korumacı cinsiyetçilik skor değerlerine göre fark anlamlı değildir ($p=0.170>0.05$).

Tablo 15. Düşmanca Cinsiyetçilik ve Korumacı Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Yaş Gruplarına Göre Değişiminin İncelenmesi

Yaş		DC Skor	KC Skor
18-25	Ortalama	25.75	36.91
	n	32	32
	Std. Sapma	10.82	11.91
26-35	Ortalama	29.22	38.60
	n	137	137
	Std. Sapma	11.98	11.47
36-45	Ortalama	35.82	35.93
	n	96	96
	Std. Sapma	12.20	11.68
46-55	Ortalama	36.34	33.92
	n	38	38
	Std. Sapma	12.39	13.08
Test İstatistiği		25.89	5.09
p-değeri		<0.001	0.17

Tablo 16’da düşmanca cinsiyetçilik skor değerlerinin yaş gruplarına göre değişiminin çoklu karşılaştırma testi ile incelenmesine ilişkin sonuçlara yer verilmiştir. Buna göre 18-25 yaş grubunun 36-45 ($p<0.001$), 46-55 ($p=0.002<0.05$) yaş gruplarına göre düşmanca cinsiyetçilik skor değeri daha düşüktür. 26-35 yaş grubunun 36-45 ($p<0.001$) ve 46-55 ($p=0.015<0.05$) yaş gruplarına göre düşmanca cinsiyetçilik skor değeri daha düşüktür.

Tablo 16. Düşmanca Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Yaş Gruplarına Göre Değişiminin Çoklu Karşılaştırma Testi İle İncelenmesi

Yaş Grupları	Ortalama Farkı	Std. Hata	p-değeri
--------------	----------------	-----------	----------

18-25	36-45	-10.07	2.28	<0.001
18-25	46-55	-10.59	2.77	0.002
26-35	36-45	-6.60	1.61	<0.001
26-35	46-55	-7.12	2.26	0.015

Tablo 17’de düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik skor değerlerinin öğrenim durumuna göre değişimi Kruskal-Wallis H testi ile incelenmiştir.

Öğrenim durumuna göre düşmanca cinsiyetçilik skor değerleri arasındaki fark anlamlı iken ($p=0.017<0.05$) korumacı cinsiyetçilik skor değerlerine göre fark anlamlı değildir ($p=0.994>0.05$).

Tablo 17. Düşmanca Cinsiyetçilik ve Korumacı Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Öğrenim Durumu Gruplarına Göre Değişiminin İncelenmesi

Öğrenim Durumu		DC Skor	KC Skor
İlkokul/ortaokul	Ortalama	26.50	37.00
	n	2	2
	Std. Sapma	2.12	2.83
Lise	Ortalama	36.20	37.20
	n	25	25
	Std. Sapma	8.90	8.44
Ön Lisans	Ortalama	41.29	37.21
	n	14	14
	Std. Sapma	8.04	11.67
Lisans	Ortalama	31.36	36.88
	n	222	222
	Std. Sapma	12.65	12.25
Lisansüstü	Ortalama	28.70	37.38
	n	40	40
	Std. Sapma	13.46	12.10
Test İstatistiği		12.043	0.229
p-değeri		0.017	0.994

Tablo 18’de düşmanca cinsiyetçilik skor değerlerinin öğrenim durumuna göre değişimi çoklu karşılaştırma testi ile incelenmiştir. Ön lisans mezunların ilkokul/ortaokul ($p=0.010$), lisans ($p<0.001$) ve lisansüstü ($p<0.001$) mezunlarına göre düşmanca cinsiyetçilik skoru daha yüksektir.

Tablo 18. Düşmanca Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Öğrenim Durumu Gruplarına Göre Değişiminin Çoklu Karşılaştırma Testi İle İncelenmesi

Öğrenim Durumu		Ortalama Farkı	Std. Hata	p-değeri
İlkokul/ortaokul	Ön Lisans	-14.79	2.62	0.010
Ön Lisans	Lisans	9.92	2.31	<0.001
Lisansüstü	Ön Lisans	-12.59	3.02	<0.001

Tablo 19’da düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik skor değerlerinin medeni duruma göre ortalama farklılığı Mann Whitney U testi ile incelenmiştir. Evli bireylerin bekar bireylere göre düşmanca cinsiyetçilik skor değeri daha yüksektir ($p=0.002<0.05$). Medeni duruma göre ortalama korumacı cinsiyetçilik skor değerleri arasındaki farklılık ise istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.248>0.05$).

Tablo 19. Düşmanca Cinsiyetçilik ve Korumacı Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Medeni Duruma Göre Değişiminin İncelenmesi

Medeni Durum		DC Skor	KC Skor
Evli	Ortalama	33.52	36.36
	n	196	196
	Std. Sapma	12.78	12.18
Bekar	Ortalama	28.77	38.14
	n	107	107
	Std. Sapma	11.48	11.17
Test İstatistiği		-3.096	-1.155
p-değeri		0.002	0.248

Tablo 20’de düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik skor değerlerinin değişimi eş eğitim düzeyine göre Kruskal-Wallis H testi ile incelenmiştir. Eş eğitim düzeyime göre düşmanca cinsiyetçilik ($p<0.001$) ve korumacı cinsiyetçilik ($p=0.001<0.05$) ortalama değerleri arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 20. Düşmanca Cinsiyetçilik ve Korumacı Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Eş Eğitim Düzeyine Göre Değişiminin İncelenmesi

Eşinizin eğitim düzeyi		DC Skor	KC Skor
İlkokul/ortaokul	Ortalama	40.77	34.00
	n	13	13
	Std. Sapma	9.75	12.43
Lise	Ortalama	42.84	28.94
	n	32	32
	Std. Sapma	7.10	11.41
Ön Lisans	Ortalama	38.75	34.63
	n	24	24
	Std. Sapma	10.89	12.88
Lisans	Ortalama	29.40	38.33
	n	126	126
	Std. Sapma	12.82	11.53
Lisansüstü	Ortalama	30.90	42.80
	n	10	10
	Std. Sapma	10.79	6.75
Test İstatistiği		37.12	18.74
p-değeri		<0.001	0.001

Tablo 21’de eş eğitim düzeyi için çoklu karşılaştırma test sonuçları verilmiştir. Buna göre lisans eğitim seviyesine sahip eşlerin ilkokul/ortaokul ($p=0.013<0.05$), lise ($p<0.001$) ve ön lisans ($p=0.006<0.05$) eğitim seviyesine sahip eşlere göre düşmanca cinsiyetçilik skor değeri daha düşüktür. Ayrıca, eğitim düzeyi lise olan eşlerin, eğitim düzeyi lisans ($p=0.001<0.05$) ve lisansüstü ($p=0.001<0.05$) olan eşlere göre korumacı cinsiyetçilik skor değeri daha düşüktür.

Tablo 21. Düşmanca Cinsiyetçilik ve Korumacı Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Eş Eğitim Düzeyine Göre Değişiminin Çoklu Karşılaştırma Testi İle İncelenmesi

Boyut	Eş Eğitim Düzeyi		Ortalama Farkı	Std. Hata	p-değeri
DC	İlkokul/ortaokul	Lisans	11.37	2.94	0.013
	Lise	Lisans	13.45	1.70	<0.001
	Ön Lisans	Lisans	9.35	2.50	0.006
KC	Lisans	Lise	9.39	2.26	0.001
	Lisansüstü	Lise	13.86	2.94	0.001

Tablo 22’de düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik skor değerleri arasındaki farklılık eş çalışma durumuna göre Mann Whitney U testi ile incelenmiştir. Eşi çalışan bireylerin düşmanca cinsiyetçilik skor değeri çalışmayanlara göre daha düşüktür ($p<0.001$). Eşi çalışan bireylerin korumacı cinsiyetçilik skor değeri çalışmayanlara göre daha yüksektir ($p<0.001$).

Tablo 22. Düşmanca Cinsiyetçilik ve Korumacı Cinsiyetçilik Skor Değerlerinin Eş Çalışma Durumuna Göre Değişiminin İncelenmesi

Eş Çalışma Durumu		DC Skor	KC Skor
Evet	Ortalama	30.39	38.68
	n	148	148
	Std. Sapma	12.71	11.50
Hayır	Ortalama	41.18	30.39
	n	57	57
	Std. Sapma	9.26	11.38
Test İstatistiği		-5.276	-4.434
p-değeri		<0.001	<0.001

SONUÇ ve TARTIŞMA

İnsan doğası gereği farklı cinsiyet özelliklerine sahiptir. Bu cinsiyetler arasındaki fiziki farklılıklar sonucunda ayrımcılıklar, eşitsizlikler ve önyargılar meydana gelmektedir. Erkeğin doğası gereği güçlü, kadının zayıf ve korunmaya muhtaç olduğu düşüncesi erkek hegemonyasının oluşmasına neden olmaktadır. Cinsiyetçiliğin fiziksel boyutundan çok sosyo-kültürel boyutuyla ilgilenen akademisyenler toplumsal cinsiyetçilik üzerinde durmuşlardır. Erkeğin baskın olduğu toplum yapısında kadınlara yönelik yapılan olumsuz davranışlar toplumsal cinsiyetçilik kavramının oluşmasına neden olmaktadır (Sakallı Uğurlu ve Beydoğan, 2010: 648). Tarihsel bağlamda erkek bireyler kadınlardan daha fazla statüye, güce ve kaynağa sahip olmuştur. 21.yüzyıl toplum yapısında bu durum güncelliğini hala korumaktadır (Connor, Glick ve Fiske, 2017: 295).

Bireyler günlük yaşamda alışlagelmiş durumlar hakkında kalıp yargılar oluşturmaktadırlar. Bu kalıp yargılar her bir konu için farklı düşünmek yerine daha kolay ve hızlı sonuçlar doğurmasından kaynaklı tercih edilmektedir. Kalıp yargılar sonucu bireylere belli roller tanımlanmakta ve bu rollere uyulması beklenmektedir. Bu roller bireylerin yaşantılarında kısıtlamalara ve önyargılara neden olmaktadır (Fisher ve Hammond, 2018: 3). Hatalı ve esnek olmayan genellemeler sonucunda oluşan önyargılı düşünceler ise kadın bireyler üzerinde daha fazla uygulanmaktadır. 1996 yılına kadar yapılan bütün çalışmalar kadınlara yönelik kalıp yargıların ve ataerkil sistemin sadece olumsuz yönleri üzerinde durmaktaydı (Vici ve Abrams, 2003: 493). Kadınlara yönelik tek tip antipatiden ziyade farklı bir önyargı kalıbının varlığından söz edilmektedir (Fasanalli, Galli, Grassia, Marino, Cataldo, Lauro, Castiello, F. Grassia, Arcidiacono ve Procentese, 2020: 4). Glick ve Fiske (1996), cinsiyetçiliğin karmaşık etkisini anlamak adına oluşturdukları “Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik” kavramı ile bireyler arasında olumlu – olumsuz tutum ve davranışların varlığından söz etmektedirler. Bu ideoloji ortaya atılmadan önce yapılan diğer çalışmalar cinsiyetçilik kavramının sadece olumsuz tutum ve davranışları üzerinde durmaktaydı (ÖZBAŞ, 2020: 34). Cinsiyetçi rol normlarının değiştirilmesi gerektiğini düşünen Glick ve Fiske, daha ayrıntılı bir şekilde anlamlandırılmasını savunmaktadırlar. Toplumsal değişimler sonucu kadınlara yönelik olumsuz düşüncelerin daha da bastırıldığı fakat içten içe hala bu olumsuzlukların devam

ettiği çelişik bir durumun varlığından söz edilmektedir. Açıkça gösterilen olumsuz tutum ve davranışlar düşmanca cinsiyetçilik kavramı ile, üstü kapalı yapılan olumsuz tutum ve davranışların ise korumacı cinsiyetçilik kavramı ile açıklaması yapılmaya çalışılmıştır (Glick ve Fiske, 2011: 532). Çelişik duygulu cinsiyetçilik olumlu – olumsuz yaşanan bu duygu karmaşasını ödül ve ceza sistemi olarak tanımlamaktadır (Frasure Yokley, 2018: 8).

Ülkelerin, dil, din, ırk, eğitim, kültürel yapı, politika gibi fonksiyonlarında farklılık görülmesine rağmen toplumsal cinsiyetçilik oluşumu benzerlik göstermektedir (Glick, Sakallı Uğurlu, Ferreira, Souza, 2002: 296). Toplumsal normlar ve geleneksel kalıplar sonucu kadınlara atfedilen roller sınırlı olması nedeniyle dezavantajlı konumdayken erkek bireyler bu konuda daha avantajlı olmuşlardır (Ayan ve Gökkaya, 2016: 90). Geçmişte de günümüzde de erkek egemenliğinden söz edilmektedir. Yunan mitolojisindeki tanrıların erkek olması gibi günümüzde politikacıların, devlet başkanlarının ya da globalleşmiş şirketlerin başında erkeklerin olması bu hegemonik sistemi açıklamaktadır (Hannover, Gubernath, Schultze ve Zander, 2018: 3).

Yapılan çalışmada toplumsal cinsiyetçilik kavramının olumlu – olumsuz yönlerini konu edinen çelişik duygulu cinsiyetçilik kavramının kadın yöneticiler üzerindeki etkileri tartışılmaktadır. Cinsiyetçi kalıpların sosyal hayatta etkileri görüldüğü gibi iş hayatında da olumsuz etkileri görülmektedir. Çelişik duygulu cinsiyetçilik ideolojisinde, kadın yöneticilere karşı korumacı cinsiyetçilikten ziyade düşmanca cinsiyetçi tutum ve davranışların daha fazla görüldüğü yapılan çalışmalarca kanıtlanmıştır. Daha başarılı bir kadına göre daha az nitelikli bir erkeğin işe alınma sürecinin olumlu geçmesinin en büyük etkilerinden biri düşmanca fikirlerin varlığıdır (Cassese ve Holman, 2018: 4). Literatür araştırmaları sonucunda, günümüzde iş hayatında eşitsizliklerin, adam kayırmacılığın ve önyargı kalıplarının varlığını sürdürdüğü belirlenmiştir. Erkekler kadınlara göre daha çok düşmanca cinsiyetçilik beslerken kadınlar korumacı cinsiyetçiliği daha çok benimsemektedir. Kadınların düşmanca cinsiyetçiliğe olan tepkilerinin dozu arttıkça korumacı cinsiyetçiliğe daha çok yaklaştıkları gözlemlenmektedir (Ayan, 2014: 154). Erkek bireylerin düşmanca cinsiyetçilik katsayıları fazla çıkmasıyla orantılı kadınların erkeklere yönelik korumacı cinsiyetçilik katsayısının da fazla çıktığı öne sürülmektedir (Aktan ve Asker, 2020: 640).

ÇDCÖ'lerinden cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma, şiddete yönelik tutum ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Diğer cinsiyetçilik türleri ile arasında negatif ilişki vardır (Sarıhan ve Yılmaz, 2018: 99). Kadınlara yönelik düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik kalıplarını benimseyen insanların şiddeti ve ayrımcılığı da olağan bir durum olarak gördüğü aşikardır (Çamaş ve Meşe, 2016: 71).

Her iki cinsiyetçilik türü anlamsal olarak farklı olsa da cinsiyetçiliğin yapısını oluşturmaları nedeniyle önemlidirler. Yapılan araştırmalar sonucunda erkek cinsiyetinin ağır bastığı kültürlerde kadın bireylerin hem düşmanca hem de korumacı cinsiyetçilik türlerini destekler nitelikte oldukları öne sürülmektedir. Kadın bireyler bu durumu farkında olmadan yaparlar. Yani üstü kapalı olumlu gibi görünen aslında kadın ırkı için olumsuz olan tutum ve davranışların sürdürülmesini destekler nitelikte davranışlar sergilerler. Kadın bireyler himayecilik ve korumacılığa karşı olumlu tutumları cinsiyetçilik kavramını karmaşık hale sokmaktadır (Ayan, 2014: 155). Kadın bireylere kıyasla erkek bireylerin cinsiyetçilikle alakalı sistemi meşrulaştırma eğilimine daha yatkın oldukları öne sürülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ile kalıplaşmış yargılar ve inançlar iş ilişkilerinde de etkili olmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin iş ilişkilerinde etkili olması cinsiyetler arasında farklılıkların bir sonucudur. Yapılan çalışmalar neticesinde kadın çalışanların yoğunlukta olduğu yerlerde cinsiyet ayrımcılığında ve iş ilişkilerinde geleneksel normlara bağlı kalmaları eğitimin geleneksel düşüncelerden kurtulmak için bir aracı olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak üniversite öğrencilerine toplumsal cinsiyetçilik kavramı ile ilgili dersler verilmesi gerektiği düşüncesi doğmaktadır (Mızrak ve Özerdoğan, 2014: 8).

Çalışmanın uygulama kısmında Erzurum bölgesinde bulunan kamu ve özel bankalarda çalışan 303 bankacıya anket yöntemi uygulanmıştır. Anketler bizzat araştırmacı tarafından banka çalışanlarına ulaştırılmıştır. Ulaştırılamayan bankacılara ise online olarak gönderilmiştir. Toplanan veriler üzerinde yapılan analizler ile çelişik duygulu cinsiyetçilik ile demografik özellikler arasındaki bağlantı çözümlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir.

Banka özellikleri açısından sonuçlara bakıldığı zaman, araştırmaya katılan 303 bankacının 134'ünü kadın, 169'unu erkekler oluşturmaktadır. Yaş skalasına bakıldığı zaman 18-25 yaş aralığında 32 katılımcı, 26-35 yaş arasında 137 katılımcı, 36-45 yaş

aralığında 96 katılımcı, 46-55 yaş aralığında 38 katılımcı bulunmaktadır. Sonuçlar bankacıların çoğunluğunun orta yaşta olduğunu göstermektedir. Öğrenim durumuna bakıldığı zaman lisans düzeyinde olan katılımcı sayısının 222 olması bankacıların çoğunluğunun üniversite mezunu olduğunu göstermektedir. Medeni duruma bakıldığı 196 katılımcının evli, 107 katılımcının bekar olduğu gözlemlenmiştir. Eşin eğitim düzeyine bakıldığı zaman 126 çoğunlukla bankacı eşlerinin lisans mezunu olduğu görülmektedir. Eşin çalışma durumu sorulduğunda ise evli olan 205 katılımcıdan 148'i evet cevabı ile çoğunluğun eşinin çalıştığı belirlenmiştir.

Yapılan araştırmada çelişik duygulu cinsiyetçiliğin iki alt dalı incelenmiştir ve analiz verilerine göre kadın ve erkek katılımcıların düşmanca cinsiyetçiliğe ait verdikleri cevaplar ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Kadın katılımcıların tutum ve davranışları ile düşmanca cinsiyetçilik arasında negatif olumlu ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Ulaşılan sonuçlar bu konuda yapılan diğer çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Erkek katılımcıların ise düşmanca cinsiyetçilik ile arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur.

Yapılan araştırmada korumacı cinsiyetçiliğe karşı kadın katılımcıların daha ılımlı baktığı ve aralarında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum kadın katılımcıların korumacı cinsiyetçiliği cinsiyetçi tutum ve davranış olarak görmediklerini, erkeklerin bu şekilde düşünmesinin herhangi bir haksız duruma neden olmayacağını düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Erkek katılımcıların ise korumacı cinsiyetçiliğe daha olumsuz yaklaştıklarını ve aralarında negatif olumlu ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Yapılan çalışmada ortaya atılan hipotezler test edilmiştir. Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik skor değeri kadınlara göre daha yüksektir ($p < 0.001$). Kadınların korumacı cinsiyetçilik skor değeri erkeklere göre daha yüksektir ($p < 0.001$). Sonuçlar doğrultusunda H1 hipotezi kabul edilmiştir. Yaş gruplarına göre düşmanca cinsiyetçilik skor değerleri arasındaki fark anlamlı iken ($p < 0.001$) korumacı cinsiyetçilik skor değerlerine göre fark anlamlı değildir ($p = 0.170 > 0.05$). Eğitim seviyesi skor değerlerine göre düşmanca cinsiyetçilik farkı ($p = 0.017 > 0.05$) ve korumacı cinsiyetçilik farkı anlamlı değildir ($p = 0.994 > 0.05$). Medeni duruma bakıldığı zaman evli bireylerin bekar bireylere göre düşmanca cinsiyetçiliği daha yüksektir arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p = 0.002 > 0.001$). Yine aynı şekilde evli bireylerin bekar bireylere göre korumacı cinsiyetçiliği daha düşüktür hipotezi ile sonuçlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır

($p=0.248 > 0.001$). Eş eğitim seviyesi düşük olan bireylerin eğitim seviyesi yüksek olan bireylere göre düşmanca cinsiyetçiliği daha yüksektir ($p=0.001$). Yine eş eğitim seviyesi düşük olan bireylerin eğitim seviyesi yüksek olan bireylere göre korumacı cinsiyetçiliği daha düşüktür ($p=0.001$). Eşi çalışan bireylerin çalışmayan bireylere göre düşmanca cinsiyetçiliği daha düşüktür ($p=0.01$). Benzer şekilde eşi çalışan bireylerin çalışmayan bireylere göre korumacı cinsiyetçiliği daha yüksektir ($p=0.01$).

Literatürde bu durumu destekleyen birkaç çalışmadan söz edilmektedir. Özbaş (2020), 18 yaşından büyük ve 1 yıldan fazladır istihdam edilen 202 çalışana yapmış olduğu çalışmada, cinsiyete dayalı istihdam sağlama konusunda yapmış olduğu çelişik duygulu cinsiyetçilik anketi sonucu ulaştığı veriler neticesinde erkek bireylerin hem korumacı hem de düşmanca cinsiyetçiliğe karşı daha eğilimli oldukları, fakat istihdam edilmede cinsiyetin önemli bir etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir. Yapılan çalışmada erkek adayların toplumsal liderlik pozisyonu için işe alınma olasılığının kadın adaylardan fazla olduğunu ama istihdam edilme konusunda basma kalıp yargıların giderek azaldığını yani kadın bireylerin iş dünyasında giderek daha fazla yer aldıkları gözlemlenmiştir. Özetlenecek olursa istihdam edilmede cinsiyet ayrımcılığına gidilmediği önyargının işe alım kararı ile çok küçük ve tutarsız bir ilişki sağladığını gösteren bulgulara rastlanmıştır.

Literatürde bu durumu destekleyen pek çalışma bulunmasa da Sakallı Uğurlu ve Ulu (2003), 422 öğrenci ve 429 öğrenci olmayan bireylere yapmış oldukları çalışmada; erkek bireylerde yaş ilerledikçe ve eğitim seviyesi düştükçe düşmanca cinsiyetçiliğe karşı eğilimin daha fazla olduğu, kadın bireylerde ise yaşa bağlı korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğe karşı toleransın değiştiği gözlemlenmiştir. Düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğe karşı tolerans arttıkça sözel şiddete eğiliminde arttığı araştırmalar sonucunda kanıtlanmıştır.

Bu çalışma ile daha çok psikoloji alanında konu edinilen çelişik duygulu cinsiyetçilik kavramını işletme alanında banka çalışanları üzerinden değerlendirilmesi yapılmıştır. Sonuç olarak özetlemek gerekirse çelişik duygulu cinsiyetçilik ve onun alt bölümlerini oluşturan düşmanca cinsiyetçilik ile korumacı cinsiyetçiliğin demografik özelliklerle arasındaki ilişki banka çalışanları üzerinden anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Yapılan anket ve analiz sonuçları neticesinde banka çalışanlarının cinsiyet olarak tutum ve davranışlarının ayrıştığı, kadın bireylerin korumacı cinsiyetçi tutum ve davranışlara

daha ılımlı yaklaşırken düşmanca cinsiyetçi tutum ve davranışlara karşı olumsuz tavır sergiledikleri, erkek katılımcıların ise tam tersi düşmanca cinsiyetçi tutum ve davranışlara daha ılımlı yaklaştığı ve korumacı tutum ve davranışlardan bir nebze olsa kaçındığı gözlemlenmiştir. Literatür taraması neticeleri sonucu da yapılan çalışmayı destekler niteliktedir. Yapılan çalışma is yerinde yaşanan pozitif ayrımcılık adı altında yapılabilecek korumacı cinsiyetçiliğin var olabileceği düşüncesini meydana getirmekte ve gelecek çalışmalara yeni bir perspektif sunmaktadır. İşletmeler üzerinde celsik duygulu cinsiyetçiliğin çalışması konusunda isik tutmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aktan, T., & Asker, H. (2020). “Üniversite Öğrencilerinde İşlevsel Olmayan Romantik İnançlarla Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin ve İlişki Deneyiminin İlişkisi”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), 635-653.
- Alptekin, D. (2014). “Çelişik Duygularla Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı sorgusu: Üniversite Gençliğinin Cinsiyet Algısına Dair Bir Araştırma”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 203-211.
- Arslan, Ş. A. (2018). “Eril ve Dişil Cinsiyet Rollerinin Medyada Sunumunun Arka Planı: İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Cinsiyet Algıları Üzerine Bir Araştırma”. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (47), 487-506
- Ayan, S. (2014). “Cinsiyetçilik: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik”. *Cumhuriyet Medical Journal*, 36(2), 147-156.
- Ayan, S. Y., & Gökkaya, V. B. (2016). “The Testing of Ambivalent Sexism Theory”. *Cumhuriyet Medical Journal*, 38(2), 88-97.
- Aygül, Z. (2015). *Cinsiyetçiliğin Kavramsallaştırılmasındaki Sınırlılıklar*. (Doktora Ödevi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayhan, H. (2015). *Cinsel Tacize İlişkin Tutumları Yordayan Faktörler: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Kontrol Odağı ve Empati*. (Yayınlanmış Doktora Tezi), İstanbul: Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayral, S. (2021). *Flört Şiddetine Yönelik Tutumların Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ile Şiddetin ve Erkek Egemenliğinin Meşrulaştırılması Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bal Turan, E. (2018). *Erkek Sporcularda Sporcu Kimliğinin Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ile İlişkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Başar, D. (2019). *Stalking as A New Form of Violence: Its Relationship with Ambivalent Sexism, Honor Endorsement and Gender-Based Violence Attitudes* (Published

Doctoral Dissertation), Middle East Technical University Institute of Social Sciences.

Boratav Bolak, H. (2021). "Feminizm ve Psikoloji: Sıkıntılı Bir İlişki Feminism and Psychology: A Troubled Relationship", *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 143-163.

Carnaghan, E. & Bahry, D. (2015). "Political Attitudes and The Gender Gap in the USSR". *Comperative Politics*, 379-399.

Cassese, E. C., & Holman, M. R. (2019). "Playing The Woman Card: Ambivalent Sexism İn The 2016 Us Presidential Race". *Political Psychology*, 40(1), 55-74.

Cengiz, A. A., & Özdemir, A. (2020). "Kadın Yöneticilere Yönelik Tutumların Oluşumunda Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Narsisizmin Etkisi". *Çalışma ve Toplum*, 67(4), 2123-2144.

Connor, R. A., Glick, P., & Fiske, S. T. (2017). "Ambivalent Sexism in The Twenty-First Century". *The Cambridge handbook of the Psychology of Prejudice*, 295–320.

Cowie, L. J., Greaves, L. M., & Sibley, C. G. (2019). "Sexuality And Sexism: Differences İn Ambivalent Sexism Across Gender And Sexual Identity". *Personality and Individual Differences*, 148, 85-89.

Çamaş, G. G., & Meşe, G. (2016). "Sosyal Hiyerarşi: Cinsel Şiddet Mitlerini Anlamak". *Türk Psikoloji Dergisi*, 31(78), 62-74.

Danış, M. Z., Erkoç, B., Çınar, E. G., & Usta, Ş. (2020). "Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Algısına Yönelik Bir Araştırma". *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(20), 138-151.

Darren E.J. A. & Jackson, M. (2019). "Benevolent and Hostile Sexism Differentially Predicted by Facets of Right- Wing Authoritarianism and Social Dominance Orientation" *Discipline of Psychology, School of Health and Biomedical Sciences, RMIT University, PO Box 71, Bundoora, VIC 3083, Australia*, (139) 34-38.

Davis C.H. & Krafft J. & Hicks E.T. & Levin M.E. (2021). "The role of psychological inflexibility and perspective taking in anti-racism and anti-sexism" *Department of Psychology, Utah State University, Logan, UT, USA*

- Eniç, D. (2015). *Korumacı ve Düşmanca Cinsiyetçiliğin Kadınların Sözel ve Matematik Performansı Üzerindeki Etkileri*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ercan, İ., & Kan, İ. (2004). “Ölçeklerde Güvenilirlik ve Geçerlilik”, *Bursa Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 211-216.
- Ercan, N. (2009). *The Predictors of Attitudes Toward Physical Wife Abuse*, (Master's Thesis). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erkurt, A. (2015). *Kadına Yönelik Şiddet: Çelişik Duygusal Cinsiyetçilik, Yetkecilik ve Sosyal Baskınlık Yönelimi Açısından Bir İnceleme*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Eroğlu Şah, D. (2020). *Erkeklerde Toplumsal Cinsiyete Dayalı Stres, Sistemin Meşrulaştırılması ve Cinsiyetçilik İlişkisinin İncelenmesi*. (Yayınlanmış Doktora Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Etchezahar, E., & Ungaretti, J. (2014). “Woman Stereotypes And Ambivalent Sexism In A Sample Of Adolescents From Buenos Aires”. *Journal of Behavior, Health & Social Issues*, 6(2), 87-94.
- Fasanelli, R., Galli, I., Grassia, M. G., Marino, M., Cataldo, R., Lauro, C. N., ... & Procentese, F. (2020). “The Use of Partial Least Squares–Path Modelling to Understand the Impact of Ambivalent Sexism on Violence-Justification Among Adolescents”. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(14), 4991.
- Fisher, M. I., & Hammond, M. D. (2019). “Personal Ties and Prejudice: A Meta-Analysis of Romantic Attachment and Ambivalent Sexism”. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 45(7), 1084-1098.
- Frasure-Yokley, L. (2018). “Choosing the Velvet Glove: Women Voters, Ambivalent Sexism, And Vote Choice in 2016”. *Journal of Race, Ethnicity and Politics*, 3(1), 3-25.
- Glick, P., & Fiske, S. T. (2001). “Ambivalent Sexism”. In *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 33, Pp. 115-188). Academic Press.

- Glick, P., & Fiske, S. T. (2011). "Ambivalent Sexism Revisited". *Psychology of Women Quarterly*, 35(3), 530-535.
- Glick, P., Sakalli-Ugurlu, N., Ferreira, M. C., & Souza, M. A. D. (2002). "Ambivalent Sexism and Attitudes Toward Wife Abuse in Turkey and Brazil". *Psychology of Women Quarterly*, 26(4), 292-297.
- Gluck M., Heesacker M., choi H.D. (2017). "How much of the dark triad is accounted for by sexism?". Department of Psychology, University of Florida, United States.
- Gülçür, G. (2006). *Ambivalent Sexism, Ambivalence Toward Men and Demographic Variables as Predictors of Turkish College Students' Attitudes Toward Men in Social And Women in Natural Sciences*, Middle East Technical University Institute of Social Sciences.
- Güldü, Ö. & Ersoy-Kart, M. (2009). "Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Tutumlar: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 98-116.
- Hannover, B., Gubernath, J., Schultze, M., & Zander, L. (2018). "Religiosity, Religious Fundamentalism, and Ambivalent Sexism Toward Girls and Women Among Adolescents and Young Adults Living In Germany". *Frontiers in Psychology*, 9, 2399.
- Hellmer, K., Stenson, J. T., & Jylhä, K. M. (2018). "What's (Not) Underpinning Ambivalent Sexism?: Revisiting the Roles of Ideology, Religiosity, Personality, Demographics, And Men's Facial Hair in Explaining Hostile And Benevolent Sexism". *Personality and Individual Differences*, 122, 29-37.
- Işık, R. (2008). *The Predictors Of Understanding Of Honor And Attitudes Toward Honor Related Violence*, (Published Master's Thesis), Middle East Technical University Institute of Social Sciences.
- Kánta E.M. & Kovacs M. (ty). *The Role of Sexual Orientation and the Perceived Threat Posed by Men in the Acceptance of Sexism*. 8Doctoral School of Psychology), , Budapest, Hungary: ELTE Eötvös Loránd University.
- Kastner, M. M. (2019). *Attitudes Toward Disabled People in The Social Context of Work Dating and Marriage: Religiosity, Religious Orientation, Conservatism And*

Ambivalent Sexism (Published Doctoral Dissertation), Middle East Technical University Institute of Social Sciences.

Kiral Uçar, G., & Özdemir, G. (2021). *Social Dominance, Hostile Sexism and Justifications: Examining Attitudes Towards Wife Abuse Among Turkish Men, Personality and Individual Differences*.

Koskos Gürel, D. (2019). *The Predictors of Attitudes Toward Divorced Women: Ambivalent Sexism and System Justification* (Published Master's Thesis). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuzlak, A. (2019). *Are Women and Men's Atypical Educational Choices Punished? Gender System Justification, Ambivalent Sexism, And Precarious Manhood* (Published Doctoral Dissertation), Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Mızrak Şahin, B., & Özerdoğan, N. (2014). “Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinde Romantik İlişkilerle İlgili Kalıp Yargılara Karşı Tutumlar ve Cinsiyetçilik”. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik E-dergisi*, 2(2), 1-10

Murphy, A. O., Sutton, R. M., Douglas, K. M., & McClellan, L. M. (2011). “Ambivalent Sexism and the “Do” S And “Don’t” S of Pregnancy: Examining Attitudes Toward Proscriptions and The Women Who Flout Them”. *Personality and Individual Differences*, 51(7), 812-816.

Nimbi, F.M., Tripodi, F., Rossi, R., Michetti, P. M. & Simonelli, C. (2018). “Which Psychosocial Variables Affect Drive the Most? Analysis of Sexual Desire in a Group of Italian Men”, *Your Sexual Medicine Journal*, 1-14

Ok, A.Ç. (2015). *Kalıpyargısal Cinsiyet İfadelerinin Bellek Yanılsaması Üzerinde Etkisi*. (Yayınlanmış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ozbas, B. (2020). *Gender Biased Perception of Leadership and Discrimination in Hiring: A Quantitative Research Based on Role Congruity Theory and Ambivalent Sexism Theory*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi.

- Özdemir, F. (2013). *The Predictors of Attitudes Toward Military: Turkish Identity, Uninational Ideology, Ambivalent Sexism, Conservatism, and Religious Orientation*, A Thesis Submitted to the Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University
- Özkan, K. (2014). *Kadınların Kolektif Eylem Yöneliminin Yordayıcıları: Kültürel Benlik Kurguları, Kadın Kimliği ile Özdeşleşme, Kadınların Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Sistemi Meşrulaştırma Eğilimi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Reid, P.T. (1988). *Racism and Sexism Comparisons and Conflicts*, Department of Psychology, University of Tennessee at Chattanooga, Chattanooga, Tennessee 37403.
- Sakallı Uğurlu, N. (2003). “Cinsiyetçilik Kadınlara ve Erkeklerle İlişkin Tutumlar ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik”. *Türk Psikoloji Yazıları*, 1-20.
- Sakallı Uğurlu, N., & Beydoğan, B. (2002). “Turkish College Students’ Attitudes Toward Women Managers: The Effects of Patriarchy, Sexism, and Gender Differences”. *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Dergisi*, 136(6), 647-656.
- Salman, S. (2007). *The Predictors of Attitudes Toward Sexual Harassment: Locus of Control, Ambivalent Sexism, And Gender Differences*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Orta Doğu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Sánchez T.R., Ramiro M.T., (2018). “Bermúdez M.P. & Buela-Casal G. (2018). “Sexism and Sexual Risk Behavior in Adolescents: Gender Differences”. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 18, 245-253.
- Sarıhan, B., & Yılmaz, O. (2018). “Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyetçilik Özellikleri ve Çocukluk Çağı Travma Yaşantılarının Flört Şiddetine Yönelik”. *Tam Metin Kitabı Full Text Book*, 93.
- Schrödter R. & Laborde S. & Allen M.S. (2021). “The dark core of personality and sexism in sport”. *German Sport University Cologne, Institute of Psychology, Department of Performance Psychology, Germany Normandie Université, UFR STAPS, EA 4260 CESAMS, Caen, France University of Wollongong, School of Psychology, Australia.*

- Serinyel, E. (2021). *Yetişkin Erkeklerin Kadına Yönelik Şiddet Tutumu ile Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Narsisizm Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı.
- Şaklar, Z. (2021). *Perceived Justice in Marriage: The Effects of Justice Sensitivity, Ambivalent Sexism, and Gender*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). A Thesis Submitted to The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University.
- Şimşek A. A., & Songur, D. (2018). “Cinsiyetçilik, Cinsel Taciz ve Saldırıya Karşı Kadın Çalışma Merkezlerinin İşlevi: Bir Saha Çalışmasının Düşündürdükleri”. *KKTC* 2018, 25- 43.
- Turgut, S. (2007). *Predictors of Attitudes Toward Sexual Harrassment*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uysal Çelik, Z. & Demir, M. (2021). “Romantik İlişkilerde Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Sosyal İlgi”, *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 5(1), 103-115.
- Uysal Çelik, Z. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Romantik İlişkilerde Sosyal İlgi Düzeyleri ile Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Düzeyleri Arasındaki İlişki* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ünyeli, S. (2021). *Farklı Cinsiyette Bebeğe Gebe Kadınların Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ile Kendilerini Algılayış Düzeyleri Arasındaki İlişki*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Viki, G. T., & Abrams, D. (2003). “Infra-Humanization: Ambivalent Sexism And The Attribution of Primary and Secondary Emotions To Women”. *Journal of Experimental Social Psychology*, 39(5), 492-499.
- Yağmurcu, Y. (2015). *Nesneleştirme Kuramı, Sistemi Meşrulaştırma Kuramı ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Perspektiflerinden Kendini Nesneleştirmenin İncelenmesi*

(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yeşilırmak, A. C. (2019). *Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Kadın ve Erkek Yönetici Tercihine İlişkin Tutumlara Etkisi: Bir Alan Çalışması*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yeşiltepe, M.Ö. (2021). *Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ile Saldırganlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Savunma Mekanizmalarının Aracı Rolü*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Gedik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Yumuşak, A. (2013). *Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Yönelik Tutumları, Toplumsal Cinsiyetçilik ve Narsisistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Zengin, E. (2012). *Sexual Harassment Among Turkish Female Athletes: The Role of Ambivalent Sexism*, (Doctoral Dissertation), The Graduate School of Social Sciences Of Middle East Technical University.

EKLER

Değerli Katılımcılar;

Sayın İlgili Bu anket Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı çerçevesinde gerçekleştirilen “Demografik ve Çevresel Değişkenler Açısından Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik: Banka Çalışanları Örneği” isimli yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak amacıyla tasarlanmıştır. Anketten elde edilecek veriler tamamen akademik çalışmalar için kullanılacak ve herhangi bir kişi veya kuruluşla paylaşılmayacaktır. Aşağıda yazılı olan her ifadeyi dikkatli bir biçimde okuduktan sonra bu ifadeye katılıp katılmadığınızı ifadenin sağındaki seçeneklerden sadece birini işaretleyerek (X) belirleyiniz.

Çalışmaya yaptığınız katkılar ve ayırdığınız değerli zamanız için teşekkür ederim.

Y.Lisans Öğrencisi

Melike PAYVEREN

Demografik Bilgiler

1. Cinsiyetiniz

☐ Kadın ☐ Erkek

2. Yaşınız

☐ 18-25 ☐ 26-35 ☐ 36-45 ☐ 46-55 ☐ 56 ve üzeri

3. Eğitim Durumunuz

☐ İlkokul/ Ortaokul ☐ Lise ☐ Ön lisans ☐ Lisans ☐ Lisansüstü

4. Medeni Durumunuz

☐ Bekar ☐ Evli

5. Eşinizin Eğitim Düzeyi

☐ İlkokul/ Ortaokul ☐ Lise ☐ Ön lisans ☐ Lisans ☐ Lisansüstü

6. Eşiniz Çalışıyor mu?

() Evet

() Hayır

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Adaletli bir yarışmada kadınlar erkeklerle karşı kaybettikleri zaman tipik olarak kendilerinin ayrımcılığa maruz kaldıklarından yakınır					
2. Kadınlar işyerlerindeki problemleri abartmaktadırlar.					
3. Kadınlar erkekler üzerinde hakimiyet sağlayarak güç kazanmak hevesindeler.					
4. Bir kadın bir erkeğin bağlılığını kazandıktan sonra genellikle erkeği yönlendirmeye çalışmaktadır.					
5. Gerçekte birçok kadın "eşitlik" arıyoruz düşüncesi altında işe alınmalarda kendilerinin kayırılması gibi özel muameleler arıyorlar.					
6. Kadınlar çok çabuk alınırlar.					
7. Birçok kadın erkeklerin kendileri için yaptıklarına tamamen minnettar olmamaktadırlar.					
8. Feministler erkeklerle makul olmayan istekler sunmaktadırlar.					
9. Feministler gerçekte kadınların erkeklerden daha fazla güce sahip olmalarını istemektedirler.					
10. Erkeklerle farklı yönden yaklaşabilir olduklarını gösterircesine yakınlık gösterip daha sonra uzaklaşan birçok kadın vardır.					
11. Birçok kadın masum söz veya davranışları cinsel ayrımcılık olarak yorumlamaktadır.					
12. Erkekler kadın bireyler olmadan eksiktirler.					
13. Ne kadar başarılı olursa olsun bir kadının sevgisine sahip olmadıkça bir erkek gerçek anlamda bütün bir insan olamaz.					
14. Karşı cinsten biri ile duygusal ilişki olmaksızın insanlar hayatta gerçekten mutlu olamazlar.					
15. Her erkeğin hayatında hayran olduğu bir kadın olmalıdır.					
16. Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.					

17. Erkekler hayatlarındaki kadına mali yardım sağlamak için kendi rahatlarını gönüllü olarak feda etmelidirler.					
18. Bir felaket durumunda kadınlar erkeklerden önce kurtarılmalıdır.					
19. İyi bir kadın erkeği tarafından yüceltilmelidir.					
20. Kadınlar erkeklerden daha yüksek ahlaki duyarlılığa sahip olma eğilimindedirler.					
21. Birçok kadın çok az erkekte olan bir saflığa sahiptir.					
22. Kadınlar erkeklerden daha ince bir kültür anlayışına ve zevkine sahiptirler.					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Melike PAYVEREN
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	